

ИСЛАМ МӘДЕНИЕТІ МЕН БІЛІМІН
ҚОЛДАУ ҚОРЫ

ҚАЗАҚСТАН МҰСЫЛМАНДАРЫ
ДІНИ БАСҚАРМАСЫ

Қ Ұ Р А Н оқып-үйренейік!

Еркебұлан ҰБРАЙЫМҰЛЫ
Нұрлан САЙЛАУҰЛЫ

Алматы, 2011

УДК 28
ББК 86.38
Ы 16

*Қазақстан мұсылмандары
діни басқармасының сараптау
комиссиясы мақұлдаган*

Ыбрайымұлы Е., Сайлауұлы Н.

Ы 16 Құран оқып - үйренейік!. - Алматы: Ислам мәдениеті мен білімін қолдау қоры, 2011. – 104 бет.

ISBN 978-601-06-80187-1-8

Кітапта араб әліппесіне саят ашумен қатар, қасиетті Құран Кәрімді өз мәнері мен нақышына сай дұрыс оқып-үйренудің қағидалары толықтай қамтылған. Сондай-ақ, арабша дағы тіл дыбыстарының ерекшеліктері негізге алынып, грамматикалық заңдылықтарға бағыну көзделген. Бұған қоса, Құранның қысқа сүрелері мен дұғаларының да мағыналары айшықталған.

Еңбек әрбір Құран үйренушіге арналған.

УДК 28
ББК 86.38

ISBN 978-601-06-80187-1-8

© Ислам мәдениеті мен білімін қолдау қоры, 2011

АЛҒЫ СӨЗ

Он сегіз мың ғаламның иесі Алла тағаланың кітабы болғандықтан Құран Кәрімді оқып-үйренудің маңыздылығы мен өзектілігі ерекше. Пайғамбарымыз (саллаллаһу аләйхи уә сәлләм) бір хадисінде: «Сіздердің ең жақсыларыңыз – Құранды үйренгендерің және үйреткендерің, – деген. Сондықтан Ислам дінінде бұл қасиетті кітапты үйрену де, оны өзгеге оқыту да мәртебелі іске жататыны даусыз. Әсіреле, бүгінгі таңда мұсылман кісілердің Құранмен байланыста болуы, оны окуы, жан-жақты зерттеп үйренуі, бір жерде жиналыш өзара талқылауы, Құран жайлы әңгімелесуі аса қажет. Әйткені ақиқат ғылымның да, білімнің де, танымның да, сезімнің де асыл негіздері Құран Кәрімде жатқандығы рас. Бұл пікірді талай жылғы өмірін белгілі бір ғылым жолында жүмсап, ең соңында тапқан жаңалығын он төрт ғасыр бұрын түскен Құран Кәрімнен дап-дайын күйінде тауып, таң қалып, мұсылман болған ғалымдар қуаттап келеді. Астрономия, химия болсын, математика, физика болсын, өнердің қай түрі болсын – бәрі де қайнар бастауын Құраннан алады. Олай болса, еліміздің рухани, мәдени, материалдық, әлеуметтік жағдайын жақсартуда қасиетті Құран Кәрімді танып-білудің мол пайдасы болары хақ. Алла елшісінің тағы бір хадисінде: «Егер адамдар Алланың үйлерінің бірінде жиналышп, Құран оқып оны өзара талқылайтын болса, олардың көңілдеріне тыныштық орнайды және рақымшылыққа бөленеді, періштeler қоршауына алады және Алла оларды Өзінің алдындағылардың көзінше еске алады», – делінген (Мұслим). Хадисте «Құранды оқыса, өзара талқыласа» деген сөздер қолданылған. Демек, Құранды өзара оку да, талқылау да маңызды іс. Бұл іс мұсылмандарға қойылып

отырған талаптардың бірі деп қабылдауға да болатын-дай. Пайғамбарымыздың өзі де бұдан шет қалмаған. Жыл сайын Рамазан айында Жәбіреіл періште түсіп, екеуі Құранды сабак қылып қайталайтын. Көктің ең сенімдісі мен жердің ең сенімдісі Құран Кәрімді бірге оқып, талқылайтын. Мұнда Құранды өзара талқылау дегенді күнделікті өмірімізде пайдалану деп түсінуге де болады. Алланың кітабын өміріміздің әр саласында пайдалансақ, адамзаттың мәдениеті қашшалықты жоғарылар еді.

Осы айтылғандарды ескере келгенде, қолымыздығы «Құран оқып-үйренейік» атты кітаптың маңызы мен өзектілігі айқын көрінеді. Құран Кәрімді жолбасшы етіп өмір сұру, әрине, оны оқып-білуден басталады. Құранның әрбір аятында, әр сөзінде, әр әрпінде, тіпті әрбір сзықшасында терең мән бар. Сондықтан Құран тілін үйренгенде, аса ұқыпты болуымыз шарт.

Колымыздығы бұл оқулық тәжүид іліміне, яғни Құран оқып-үйрену ғылымына арналады. Сондай-ақ онда тәжүидтің қысқаша тарихы берілген. Қазақ тілінде түсіндірілген ережелер толықтырылып берілген. Құран оку ілімі барынша толық қамтылған. Құранды тәртіппен, ережемен оқуға арналған жаттығулар мен мысалдар мол келтірілген. Бұл оқушыларды машықтандыруға көп септігі тиеді.

Алла тағала Құран Кәрімді өз тәртібіне сай дұрыс оқып, оның үкімдеріне қарай өмір сүретін жамағат санын көбейткей!

*ҚМДБ-ның Алматы қаласы бойынша өкіл имамы,
Алматы орталық мешітінің бас имамы
Құлмұхамед қажы Маханбет*

КІРІСПЕ

Барлық болмыс атаулы мен таңғажайып ғаламның жаратушысы Аллаh тағала Ислам діні арқылы діндерді толықтырып, кемеліне келтірді. Адамзаттың бақыты үшін Құран Кәрімді түсірді.

Құран аса дана һәм шексіз рақым иесі Ҳақ тағала тарапынан түсірілген адамзатты шынайы бақытқа жетелейтін, қияметке дейін бірде – бір әрібі өзгермейтін мәңгілік мұғжиза. Құран – Жаратқанның тұра жолы әрі хаққа бастар нұр. Ол – соңғы пайғамбарлықтың құжаты, ханиф (тура) діннің тілі әрі Ислам шаригатының ата заңы. Баршамыздың имамымыз бен жетекшіміз.

Бұл Құран Кәрімде былайша баяндалған:

«Расында, сендерге Аллаң тарапынан нұр және ашиқ кітап келді. Сол арқылы Аллаң Өзінің разылығына ілескендерді амандық жолдарына салады және Өз нұсқауқалауымен оларды қараңғылықтан нұрга шығарады әрі тұра жолға салады»¹.

Тағы бір аятта: «Және саған барлық нәрсені баян етіп беруші, тұра жсол, рақым, мұсылмандар үшін қуанышты хабар болған кітапты (Құранды) түсірдік»².

Пайғамбарамыз (саллаллаһу аләйхи уә сәлләм) Құран аяттарын неғұрлым көп жаттаған адамның жұмақта дәрежесінің соншалықты жоғарылайтынын айтады.

Абдуллаh ибн Амр ибн ал – Ась риуаят еткен хадисте: «Құран иесіне (Құран оқып жаттаған адам) былай делінеді: Оқы және жоғарыла (төрлет), оқы, дүниеде

¹ "Маїда" 15 - 16

² "Нахл" 89

қалай оқыған болсаң дәл солай оқы, расында, сенің орның ең ақырғы оқылатын аятта»³.

Расууллаһ және бір хадисте Құран оқу адамды бүкіл болмысымен ізгілікке бет бұрғызатын айтады. Егер Құран оқитын мұсылмандың ішкі дүниесіне үңіліп қарасаң, оның тап-таза екенін көресің, егер де жүріс-тұрысына қарасаң, оның көркем мінез-құлышты, биязы екенін көресің. Бұны пайғамбарымыздың мына хадисінен білеміз:

«Құран оқитын мұмін – дәл утруежжәс (цитрон, лимон) сияқты. Иісі хош, дәмі керемет.

Құран оқымайтын мұмін – дәл құрма секілді. Хош иісі жоқ, дәмі тәтті.

Құран оқитын мұнафық (екі жүзді) – райхан гүлге үқсас. Иісі хош, дәмі аиы.

Құран оқымайтын мұнафық – ханзала (колоквінт) тәрізді. Хош иісі жоқ, дәмі аиы»⁴.

Абдуллаһ ибн Масғуд айтады:

«Кімде – кім Құранды сүйсе (жақсы көрсे), Аллаң пен елишіңде ол адамды сүйеді. Кімде – кім Аллаң пен елишісінің сүйіктің болуды қаласа, онда өзінің Құранды қанышалықты сүйгендігіне қарасын»⁵.

Құранға деген махабbat оны оқуға байланысты. Бұл қасиетті кітапты оқу – ең ұлы ғибадаттардың бірі әрі Аллаһқа жақыннататын бірден – бір төте жол болып табылады. Аллаһ Тағала бізге қасиетті Құранды оқуды әмір еткен.

Құранда: «Құраннан оқи алатаңдарыңды оқындар»⁶ деп айтылса, Әбу Үмәмә риуаят еткен хадисте

³ Тирмизи, Әбу Дәуіт және Ахмад

⁴ Бухари, Мұслим, Тирмизи, Әбу Дәуіт, Нәсәи, және ибн Мәжә (Әбу Муса ал – Ашғариден)

⁵ Хайсәми және ат – Табарани

⁶ Мұзәммил 20

Пайғамбарымыз (саллаллаһу аләйхи үә сәлләм): «*Құран оқыңдар! Ол қиямет күні іесіне шапағат етеді*»⁷ – деген.

Келесі хадистерде Құранды оқудың қандай сауап екендігі айтылады:

*«Кімде – кім Аллаңтың кітабынан бір әріп оқыса – бір сауап, ал бір сауап он сауапқа тең. Әлиф-ләм-мим («Бақара» сүресінің басы) бір әріп дең айттаймын, әлиф бір әріп, ләм бір әріп, мим бір әріп»*⁸.

Яғни, әлиф-ләм-мим үшеуі үш бөлек әріп болып есептелгенде, үш сауап, ал үш сауап отыз сауапқа тең болады. Құранды жақсылап оқыған, әріптерін дұрыс айтуға машықтанған әрі аяttарға амал еткен мұсылман Құранды жазуға тағайындалған мәртебелі періштермен бірге болатынын бізге мүміндердің анасы Айша риуаят еткен хадистен көреміз:

*«Құранды шебер оқуға машықтанған жсан Құранды жазуға тағайындалған мәртебелі періштермен бірге болады, ал Құранды оқығанда кекештеніп қиналса, екі сауап алады»*⁹.

Аллаh Тағала да әрдайым Құран оқитын және оған амал ететін пенделеріне сауабын еселеп беретінін айтады:

«Әлбетте, Аллаңтың кітабын оқитын, намазды толық атқаратын және Бізрызықетіп берген нәрселерден Аллаh жолында жасырын және жария жұмсайтындар ешқашан бітпейтін сауда-саттықтан үміт етеді (Яғни, олар жақсы амал қайыр – садақа арқылы Аллаhtан сауап күтуден). Өйткені Аллаh олардың сауаптарын толық етіп береді және Өз кеңшилігімен оларға қосымша сый береді.

⁷ Мұслим

⁸ Тирмизи (Абдуллаh ибн Масғуд риуаят етеді)

⁹ Бухари, Мұслим, Әбу Дәуйіт және Тирмизи

Әлбетте, Ол жарылқауышы әрі шүкір етуши (яғни, аз ғана иғі амал үшін көп сый беруші)»¹⁰.

Құранды оқып үйрену мен үйретудің маңызы

Құранды үйрету және жаттау «үе жіп кифаяға» жатады. Яғни, мұсылмандардың кейбірі үйретсе, бұл міндет жалпы үмбеттің мойнынан түседі. Керісінше жағдайда үмбеттің барлығы күнәшар болады. Пайғамбарымыз еш уақытта сахабаларға Құранды жеткізу және үйрету ісін кідіртпеген. Себебі, Аллах Тағала оған былай деп әмір еткен:

*«Ya, Пайғамбар! Саган Раббың тарапынан түсірілген нәрсені жеткіз! Егер бұны істемесең, онда елшілікті жеткізбекен боласың»*¹¹.

Аллах Тағала мұсылман үмбетін жербетіндегі қайырлы үмбет етті. Бұл үмбеттің кітабы қасиетті Құран – ең аз зал кітап. Сол себепті бұл үмбетке осы кітапты жеткізіп үйретуде аянбай қызмет ету парыз. Пайғамбарымыз да хадистерінде Құранды үйреніп және үйреткенді ерекше атап өтеді:

*«Сендердің жақсыларың – Құранды үйреніп оны үйреткендерің».*¹²

*«Кеудесінде Құраннан еш нәрсे болмаған адам қаңырап тұрган үйге ұқсайды».*¹³

Құранды оқу мен тыңдаудың әдептілігі:

1. Мүмкіндігінше құбыланы бетке алып оқу;
2. Құран оқудың алдында құрмет әрі тазалық ниетімен мисуак қолдану;

¹⁰ Фатыр сүресі 29 – 30

¹¹ Маида 67

¹² Бухари, Әбу Дауіт және Тирмизи (Осман ибн Әффәннан

¹³ Тирмизи және Ахмад (Ибн Аббастан)

3. Дәретті болу (міндettі түрде);
4. Кімі мен дене мүшелерінің таза болуы;
5. Құран сөздерінің мағыналарын түсінген жағдайда ой жүгіртіп, терең ойлану;
6. Бар ықыласты тек Құранға арнап, өзге нәрселерге на-зар аудармау;
7. Шамасы келгенше ырғақты сақтап, әуенін келтіріп әдемілеп оқу, алайда әндегіп кетуден сақ болу керек;
8. Құран оқығанда көңіл-күйді бөлетін нәрселерге қарауға, күлуге және өзге де әдептілікке сай емес әрекеттерге баруға болмайды.

Сондай - ақ Құранды тыңдал отырған адам да жоғарыдағы әдептілікті сақтауы тиіс. Оқылып жатқан аяттарды түсініп жатса, оны уағыз-насихат ретінде қабылдаған абзал. Құранда ол жөнінде былай делінген: «*Құран оқылғанда, оған құлақ салыңдар әрі тыныштық сақтаңдар. Рақымдылыққа бөлгенесіңдер*».¹⁴

Құранды оқу тәсілі және тәжүид ілімінің тарихы

Құранды арнайы ережелерді сақтай отырып оқу – Аллаh Тағала бекіткен, Пайғамбарымызға әмір еткен іс. Бұған Құрандағы мына аят дәлел: «...*Құранды тәртіппен (өлшеммен) оқы*».¹⁵

Тәртіппен оқу – мағынасына ой жүгіруді, әріптерді дұрыс айтуды, созатын, жуан, жінішке, ашық, анық оқылатын жерлерге көңіл бөлу, арнайы ережелерді сақтай отырып оқу дегенді білдіреді. Бұл арнайы ережелермен оқу тәжүид қағидалары арқылы жүзеге асады. Тәжүид

¹⁴ Аграф 204

¹⁵ Музәммил 4

қағидалары Пайғамбарымыздың тәуәтүр жолымен¹⁶ әрі сахих хадистермен жеткен оқу тәсілінен алынған.

Сол хадистердің бірінде Әнас ибн Мәлик былай деген:

Одан «Пайғамбарымыздың Құран оқуы қандай еді?», – деп сұрағанда: «Ол созып оқитын деп Бисмилләәһиррамәәниррахииимді созып оқыды. Бисмилләәһи – деп созды, Аппахмәәнды созды және Аппахииимды созды»¹⁷.

Негізінде дәл Пайғамбарымыздың оқу тәсілі ауызекі оқу арқылы жеткен. Яғни, бір-біріне ауызша оқып үйрететін болған. Ал Пайғамбарымыз оқу тәсілін Жәбіреіл періштеден үйренген, үйренгенін сахабаларға үйреткен. Осылайша Құранды оқу тәсілі Жәбіреіл періштеден Пайғамбарымызға, Пайғамбарымыздан сахабаларға, сахабалардан табиғиндерге, табиғиндерден тәжүид ілім болып қалыптасқанға дейін ауызекі беріліп келген.

Мысалы, Пайғамбарымыздың сахабаларға үйреткендігін тұрасында мына хадистен байқаймыз:

Пайғамбарымыз Абдуллаh ибн Масғұдтың намазда Құран оқығанын естіп: «Кімде – кімді Құран түскеніндей оқылуы қуандыратын болса, ибн Умми Абдтың (Абдуллаh ибн Масғұд) қырағатымен (оқу тәсілімен) оқысын»¹⁸.

Яғни, Абдуллаh ибн Масғұдтың Құран қалай түссе, дәл солай оқығандығы айтылады. Пайғамбарымыз (саллаллаhу әләйhи үе сәлләм) Құран оқуды жетік менгерген бір топ сахабаларды ерекше атаған. Құранды солардан үйрену керектігін табыстаған. Олар: Убәй ибн Кәғб, Абдуллаh ибн Масғұд,

¹⁶ Тәуәтүр жолмен жету – әдейі немесе білмestіктен жалған ақпаратта бірігулері мүмкін емес сенімді бір жамағаттың, екінші бір сондай жамағатқа риуаят етуі. Бұл ең жоғарғы дәрежеде сахих хадистердің жететін жолы.

¹⁷ Бухари

¹⁸ Ахмад, Табарани

Зәйд ибн Сәбит, Әбу Муса ал – Ашғари, Осман ибн Әффән, Али ибн Әби Талиб, Әбу Дәрдә, Муғаз ибн Жәбәл т. б. сахабалар.

Пайғамбарымыз (саллаллаһу алайхи уә сәлләм) бір хадисінде: «*Құранды төрт кісіден үйреніңіздер: Абдуллаһ ибн Масғұдтан, Сәлимнен, Муғаздан және Убәй ибн Кәғбтан*» деген (Бухари).

Жоғарыдағы хадистерден сахабалардың Құранды Пайғамбарымыздан ауызекі үйреніп, арнайы ережелермен оқығанын көреміз. Міне, осы оқу тәсілі сахабалардан кейінгі дәуірлерде «Тәжүид» деп атала бастады. Тәжүид сөзі араб тілінде – көркемдеу, әдемілеу дегенді білдіреді. Терминдік мағынасы – Құран аяттарының әрбір әрібін дұрыс айтып, өзінің бекітілген арнайы ережелерімен оқу. Жоғарыда айтып өткеніміздей, Пайғамбарымыз берін сахабалардың кезінде бұл ережелер «Тәжүид» деп аталмаған. Тәжүид деп аталуы табиғиндарды көрген кісілер дәуірінде басталады. Алғашқы тәжүид ілімін қалыптастырған, ережелерді жинақтап, оларға ат берген кісі – Әбу әл-Әсуәд әд-Дуәли болғандығы айтылады. Кейбір ғалымдар әл-Халил ибн Ахмад әл-Фараҳиди мен Әбу Убәйд әл-Қасим ибн Сәләм болған дейді. Тәжүидтің ілім болып қалыптасуына Ислам дінінің әлемге таралуы, көптеген елдердің, халықтардың Ислам дінін қабылдауы да себеп болған. Исламды қабылдаған ұлты араб еместердің саны көбейген. Араб тілі өзге тілдермен ассимиляцияға ұшыраған. Мұсылман басшылар Құранның тазалығын сақтап қалу мақсатында тәжүидті ілім ретінде қалыптастыруды жөн көрген.

Қысқаша алғанда, тәжүид ілімінің тарихын осылай түйіндеуге болады.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Араб тілі 28 әріптен тұрады. Жазумен қатар әріптердің дұрыс айтылуына да мұқият көңіл бөлу керек.

Aраб әліппесі:

ج жим	ث çә	ت тә	ب бә	ا әлиф
ر ра	ذ зәл	د дәл	خ ха	ح хә
ض дад	ص сад	ش шин	س син	ز зәй
ف фә	غ ғайн	ع 'айн	ظ за	ط та
ن нун	م мим	ل ләм	ك кәф	ق қаф
	ي йә	و уәү	ه хә	

" . " - сақауша немесе жіңішке дыбысталатын әріп

" ' " - жуан дыбысталатын әріп

" ^ " - тамақтан шығатын (ع) айн әрібінің белгісі

1. БӨЛІМ

АРАБ ТІЛІ ӘЛІППЕСІ

1. Харакаттар мен сукун (дыбыс белгілері)

Араб тілінде әріптегің дыбысталуы үшін арнайы белгілер колданылады. Бұл белгілер «харакат» немесе "қысқа дауысты білдіретін белгілер" деп аталады. Харакаттар үшеу: фатха, кәсрә, дамма.

* **Фатха** (→) әріптің үстіне қойылатын сыйықша. Жуан әріптің үстіне қойылса "a" мен "o"-ның арасында, ал жіңішке әріптің үстіне қойылса "ə" дыбысын білдіреді. Мысалы:

وزَعْ	ذَرَا	دَرَجَ	أَدَبٌ
үәзә‘а	зәраә	дәражә	әдәбә

* **Кәсрә:** (→) әріптің астына қойылатын сыйықша "и" дыбысын білдіреді. Мысалы:

دَرَبٍ	وَرَثَ	وَزَغْ	أَرَبٌ
дәрибә	үәрисә	үәзиға	әрибә

* **Дамма:** (→) әріптің үстіне қойылатын үтір белгісі, "y" дыбысын білдіреді. Мысалы:

رُذْلَةٌ	وُدْعَ	رُزْقٌ	دُرْبَ
разылә	уди‘а	рузиқа	дурибә

* **Сукун** (→) - әріптің үстінде немесе харакаттың жоқтығын, сонымен қатар әріптің харакатсыз дыбысталуын білдіреді.

أَرِحْ	أُدْعُ	أَنْ	زِيدٌ
арих	уд‘у	ән	зид

Араб әріптері сөз басында, ортасында және соңында төмөндегідей жазылады.

<i>әріп аты</i>	<i>сөз соңында</i>	<i>сөз орта-</i> <i>сында</i>	<i>сөз ба-</i> <i>сында</i>	<i>жекеше</i> <i>түрі</i>	<i>№</i>
әлиф	ا	أ	إ	ا	1
бә	ب	ب	ب	ب	2
тә	ت	ت	ت	ت	3
çә	ث	ث	ث	ث	4
жим	ج	ج	ج	ج	5
хә	ح	ح	ح	ح	6
ха	خ	خ	خ	خ	7
дәл	د	د	د	د	8
зәл	ذ	ذ	ذ	ذ	9
ра	ر	ر	ر	ر	10
зәй	ز	ز	ز	ز	11
син	س	س	س	س	12
шин	ش	ش	ش	ش	13
сад	ص	ص	ص	ص	14

дад	ض	ض	ض	ض	15
та	ط	ط	ط	ط	16
за	ظ	ظ	ظ	ظ	17
‘айн	ع	ء	ء	ع	18
ғайн	خ	خ	غ	غ	19
фә	ف	ف	ف	ف	20
қағ	ق	ق	ق	ق	21
кәғ	ك	ك	ك	ك	22
ләм	ل	ل	ل	ل	23
МИМ	م	م	م	م	24
нун	ن	ن	ز	ن	25
һә	ه	ه	ه	ه	26
yәy	و	و	و	و	27
йә	ي	ي	ي	ي	28

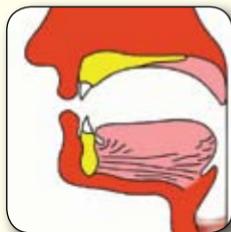
Сандар

۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۰
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0

Әріптердің дыбысталалуы

«Әлиф» әрпі өзінен кейінгі әріптермен қосылмайды. Харакатпен оқылу үшін кестедегі «әлиф» үстінде әрі астында жазылған белгімен келуі керек.

сөз соңында	сөз ортасында	сөз басында	жекеше түрі
ń ń ń ń	ń ń ń ń	ń ń ń ń	ń ń ń ń
у, и, ә	у, и, ә	у, и, ә	у, и, ә

Мысалы:

أَرْضٌ

ардұ

بَاسُ

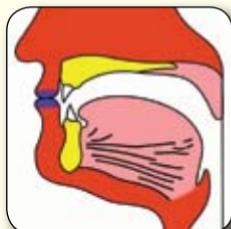
бәсу

رَبَا

рабәә

«Бә» - әрпі еріннің шапшаң ашылуы арқылы дыбысталады.

Бұл әріп екі жағындағы, яғни алдындағы және өзінен кейінгі әріптермен қосылыш жазылады.

сөз соңында	сөз ортасында	сөз басында	жекеше түрі
بْ بْ بْ بْ
б, бу, би, бә

Мысалы:

بَأْ

بَأْ

أُبْ

إِبْ

أَبْ

أَبْ

أَبْ

أَبْ

бәу

бәа

үб

иб

әб

әбу

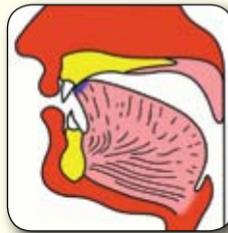
әби

әбә

«Тә» - әрпі тіл ұшының үстіңгі екі күрек тістің біткен жеріне тиуі арқылы шығады.

Бұл әріп екі жағындағы, яғни алдындағы және өзінен кейінгі әріптермен қосылып жазылады.

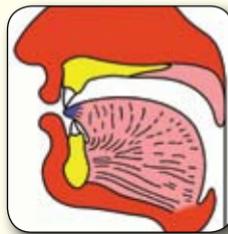
сөз соңында	сөз ортасында	сөз басында	жекеше түрі
تِ تُ تْ	تِ تُ تْ	تِ تُ تْ	تِ تُ تْ
т, ту, ти, тә

Мысалы:

تَابُ	تَبَ	تَأْ	تَأَ	بَتْ	بَتَ	أَتْ	أَتَ
тәубә	тәбә	тәу	тәә	бит	бәт	эт	әти

«Җә» - әрпі тіл ұшын жоғарғы және төмөнгі күрек тістердің арасына ұстап, сақауша дыбысталады.

Бұл әріп екі жағындағы, яғни алдындағы және өзінен кейінгі әріптермен қосылып жазылады.

сөз соңында	сөз ортасында	сөз басында	жекеше түрі
ثِ ثُ ثْ	ثِ ثُ ثْ	ثِ ثُ ثْ	ثِ ثُ ثْ
ç, çу, çи, çә

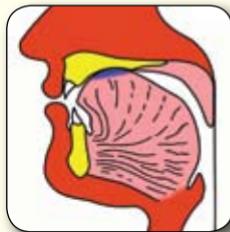
Мысалы:

ثَبَتَ	ثُبَتَ	ثَبَتَ	ثَبَتَ	بَثَ	بَثَ	أَثَ	أَثَ
бәçәтә	çубитә	çәбәтә	буç	бәç	бәçә	әç	әç

«Жіл» – әрпі тіл ортасының таңдайға жақындағы арқылы шығады. "д" мен "ж" әріптері қосылғандай дыбысталады

Бұл әріп екі жағындағы, яғни алдындағы және өзінен кейінгі әріптермен қосылышп жазылады.

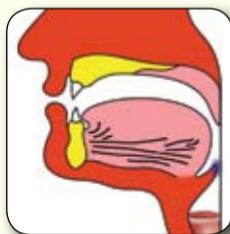
сөз соңында	сөз ортасында	сөз басында	жекеше түрі
ج ج ح ح ح ح	جْ حْ حَ حِ حُ	ج ح ح ح ح	ج ح ح ح ح
ж, жу, жи, жә	ж, жу, жи, жә	ж, жу, жи, жә	ж, жу, жи, жә

Мысалы:

بَشَّ تُجَّ تَحْتَ جَبَّ أَجْ إِجْ أَجْ
бәшәкә түжиңә тәжәсә жәбәтә уж иж әжә

«Хә» – әрпі тамақтың ортасынан шығады.

Бұл әріп екі жағындағы, яғни алдындағы және өзінен кейінгі әріптермен қосылышп жазылады.

сөз соңында	сөз ортасында	сөз басында	жекеше түрі
خ خ ح ح ح ح	خْ حْ حَ حِ حُ	خ ح ح ح ح	خ ح ح ح ح
ҳ, ҳу, ҳи, ҳә	ҳ, ҳу, ҳи, ҳә	ҳ, ҳу, ҳи, ҳә	ҳ, ҳу, ҳи, ҳә

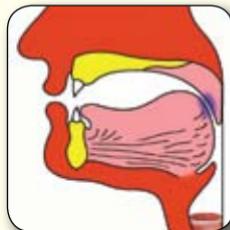
Мысалы:

أَحَدْ تَحْتَ تَحْتَ بَحَثْ حَبْ حَبْ
әхәжәбә әтәхә әтәхәти әтәхәтә бәхәсә ҳиб ҳаб

«Ха» – жуан әріп. Бұл әріп тіл соңының өңешке тақалуы арқылы дыбысталады.

Бұл әріп екі жағындағы, яғни алдындағы және өзінен кейінгі әріптермен қосылып жазылады.

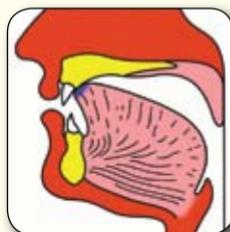
сөз соңында	сөз ортасында	сөз басында	жекеше түрі
خ خ خ خ	خ خ خ خ	خ خ خ خ	خ خ خ خ
x, xy, xi, xa

Мысалы:

تُبَخْ تُبَخْ تَخْبُثْ بَخَتْ خَبَثْ خَبَثْ
тубиха убиха тахбуṣу бәхатә хабуṣә хабәтә

«Дәл» - әрпі тіл ұшының үстінгі екі күрек тістің біткен жеріне тиоі арқылы шығады.

Бұл әріп «әлиф» секілді өзінен кейінгі әріппен қосылмайды.

сөз соңында	сөз ортасында	сөз басында	жекеше түрі
د د د د	د د د د	د د د د	د د د د
д, ду, ди, дә

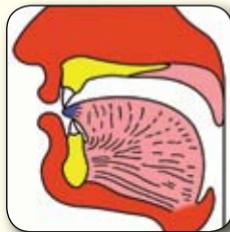
Мысалы:

جَهَدٌ جَهَدٌ تَحْدُثٌ تَحْدُثٌ حَدَّثٌ حَدَّثٌ دَعَجٌ دَعَجٌ
жәхәдә әхәду хәдибә тәхдуṣу ҳәдәсә дәбжу дәбәжә

«Зәл» – әрпі тіл ұшының үстінгі және астыңғы күрек тістердің арасына тиоі арқылы сақауша дыбысталады.

Бұл әріп **«әлиф»** секілді өзінен кейінгі әріппен қосылмай жазылады.

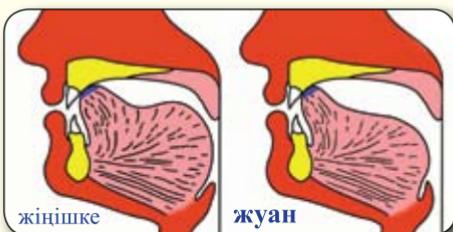
сөз соңында	сөз ортасында	сөз басында	жекеше түрі
ձ ձ ձ ձ	ձ ձ ձ ձ	ձ ձ ձ ձ	ձ ձ ձ ձ
з, зу, зи, зә

Мысалы:

تَأْخُذُ	أَخْدُ	أَخَدَ	تَدْبِعُ	ذَابَ	ذَبَحٌ	ذَبَحَ
тәхүзу	әхзы	әхаңә	тәзбәху	зәебә	зәбху	зәбәхә

«Ра» – әрпі тілдің алдыңғы жағының күрек тістерге жақын, таңдайға тиоі арқылы шығады.

Бұл әріп **«әлиф»** секілді өзінен кейінгі әріппен қосылмайды.

сөз соңында	сөз ортасында	сөз басында	жекеше түрі
ر ر ر ر	ر ر ر ر	ر ر ر ر	ر ر ر ر
р, ру, ри, ра

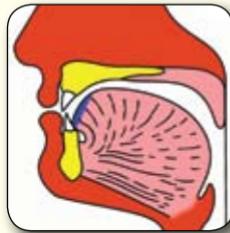
Мысалы:

خُبْرَ	خَبْرُ	دَرْجَ	تَرْبَعَ	رَبَحَ	رَتَبَ
хубира	хабәру	дәражу	тәрбәху	рабәхә	ратәбә

«Зәй» - әрпі тіл ұшының астынғы екі күрек тістің біткен жеріне тиу арқылы шығады.

Бұл әріп «әлиф» секілді өзінен кейінгі әріппен қосылмайды.

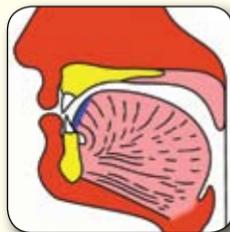
сөз соңында	сөз ортасында	сөз басында	жекеše түрі
زْ زْ زْ زْ
з, зу, зи, зә

Мысалы:

اَخْتَبَرَ خُبْرُ خَبَرَ حِزْبٌ زَبَرٌ زَبَدٌ
ихтәбәзә хубзу хабәзә ҳизбу зәбера зәбәдә

«Син» – әрпі тіл ұшының астынғы екі күрек тістің біткен жеріне тиуі арқылы шығады.

Бұл әріп екі жағындағы, яғни алдындағы және өзінен кейінгі әріптермен қосылып жазылады.

сөз соңында	сөз ортасында	сөз басында	жекеše түрі
سَ سِ سُ سْ
с, су, си, сә

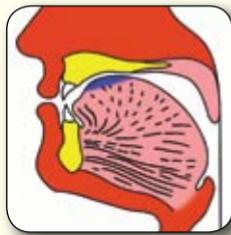
Мысалы:

أَخْتَبَسَ حَبَسَ اِسْتَبَسَ تَسْبِحُ سَبَحَ سَبَبُ
аҳтәбису ҳебәсә истәтәра тәсбәху сәбәхә әсбәбу

«Шин» - әрпі тілдің ортасын таңдайға жақындау арқылы шығады.

Бұл әріп екі жағындағы, яғни алдындағы және өзінен кейінгі әріптермен қосылып жазылады.

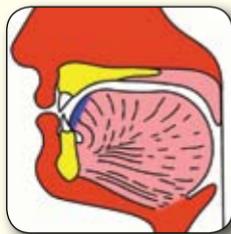
сөз соңында	сөз ортасында	сөз басында	жекешие түрі
شِ شِ شِ شِ
ш, шу, ши, шә

Мысалы:

جَبْشُ شَرِبَ شَجَرَ
хәбәшу шәрибә шәжәра

«Сад» - әрпі тіл ұшының астынғы екі күрек тістің қызыл етіне тиуо арқылы жуан дыбысталады.

Бұл әріп екі жағындағы, яғни алдымен өзінен кейінгі әріптермен қосылып жазылады.

сөз соңында	сөз ортасында	сөз басында	жекешие түрі
صِ صِ صِ صِ
ć, ćу, ćи, ćа

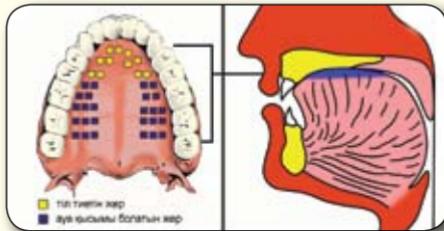
Мысалы:

حَصَدَ صَلَدُ صَبَرَ
хәсадә садру ćабәра

«Да०» – әрпі тілдің бүйірінің жоғарғы азу тістерге (кейде сол жағына) тиуі арқылы жуан дыбысталады.

Бұл әрпі екі жағындағы яғни алдындағы және өзінен кейінгі әріптермен қосылып жазылады.

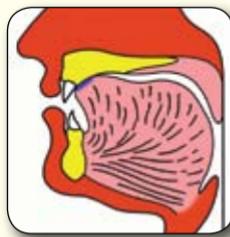
сөз соңында	сөз ортасында	сөз басында	жекеше түрі
ضِضِضِضِ	ضِضِضِضِ	ضِضِضِضِ	ضِضِضِضِ
д, ду, ди, да

Мысалы:

أَدْحَضَ دَحَضَ حَرَضَ حَضَرَ صَبَّحَ ضَرَبَ
әдхә́да дәхә́да хәрада хәдара дабәхә дараабә

«Та» – әрпі тіл ұшының біраз бөлігі үстіңгі екі күрек тістің қызыл етіне тиу арқылы жуан дыбысталады.

Бұл әрпі екі жағындағы яғни алдындағы және өзінен кейінгі әріптермен қосылып жазылады.

сөз соңында	сөз ортасында	сөз басында	жекеше түрі
طِطِطِطِ	طِطِطِطِ	طِطِطِطِ	طِطِطِطِ
т, ту, ти, та

Мысалы:

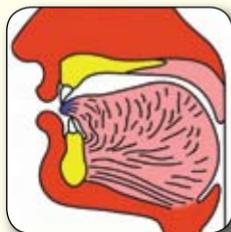
طَبَّخَ طَرَحَ طَرْدَ طَرَدَ طَبَّ طَرَحَ طَرَدَ طَرَدَ
хәбітә рабәтә руғбу хағабә тарду тараҳә табәха

«За» – әрпі тіл ұшының үстінгі және астыңғы күрек тістердің арасынан жауап болып шығатын дыбыс.

Бұл әріп екі жағындағы яғни алдындағы және өзінен кейінгі әріптермен қосылып жазылады.

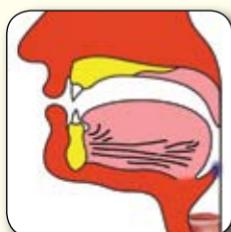

<i>сөз соңында</i>	<i>сөз ортасында</i>	<i>сөз басында</i>	<i>жекеши түрі</i>
ظ ظ ظ ظ	ظ ظ ظ ظ	ظ ظ ظ ظ	ظ ظ ظ ظ
ڙ، ڙي، ڙي، ڙا	ڙ، ڙي، ڙي، ڙا	ڙ، ڙي، ڙي، ڙا	ڙ، ڙي، ڙي، ڙا

Мысалы:

«Айн» – әрпі тамақтың ортасынан шығады.

Бұл әріп екі жағындағы яғни алдындағы және өзінен кейінгі әріптермен қосылып жазылады.

Мысалы

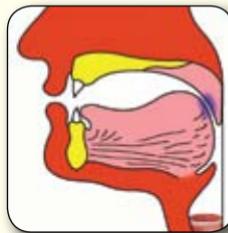
أَرْجِعْ سَعْدَ بَعْدَ بَعْثَ عَوْضَ عَبْسَ عَبْرَ أَرْجِعْ أَرْجِعْ سَعْدَ بَعْدَ بَعْثَ عَوْضَ عَبْسَ عَبْرَ

эржи‘ эржэ‘а сэ‘идэ бэ‘үдэ бэ‘ацэ ‘арада ‘абэсэ ‘абэра

«Ғайн» – әрпі өңештен жуан дыбысталады.

Бұл әріп екі жағындағы яғни алдындағы және өзінен кейінгі әріптермен қосылып жазылады.

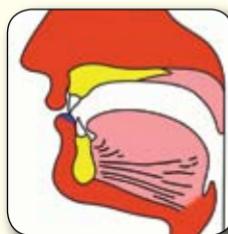
сөз соңында	сөз ортасында	сөз басында	жекешие түрі
خُ خُ خُ خُ
ғ, ғу, ғи, ға

Мысалы:

اَسْغَرَبَ اَغْتَرَبَ رَسْغَ رَغْدَ رَغَبَ غَرَبَ غَبَطَ
истәғрабә иғтәрабә расәға рағаду ғарабә ғабәтә

«Фә» – әрпі үстінгі күрек тістің астынғы еріннің ішкі жағына тиуі арқылы шығады.

Бұл әріп екі жағындағы, яғни алдындағы және өзінен кейінгі әріптермен қосылып жазылады.

сөз соңында	сөз ортасында	сөз басында	жекешие түрі
فُ فُ فُ فُ
ф, фу, фи, фә

Мысалы:

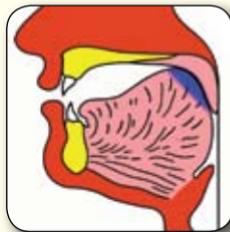
فَرَحَ فَرَحَ سَفَرَ سَفَرَ حَفَظَ حَفَظَ حَفَدَ حَفَدَ حَسْفَ حَسْفَ صَحْفَ صَحْفَ
саҳұфә хасәфә ҳәфәдә ҳәфиза сәфәра фәрихә фәтәхә

«Қаф» – әрпі тілдің түбінің тілшеге кішкене жақындауы арқылы жуан дыбысталады.

Бұл әріп алдындағы және өзінен кейінгі әріптермен қосылып жазылады.

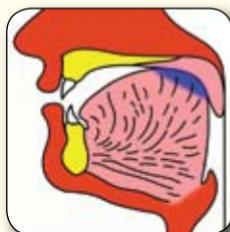
сөз соңында	сөз ортасында	сөз басында	жекеше түрі
قْ قُ قِ قَ	ڭْ ڭُ ڭِ ڭَ	ڭْ ڭُ ڭِ ڭَ	قْ قُ قِ قَ
қ, қу, қи, қа

Мисалы:

‘**عَقَدَ**’ – **عَقَدَ** رَقَدَ قَطَعَ قَبِيلَ
‘атәқа табәқа ғасәқа ‘ақадә рақадә қатá‘а қабилә

«Кәф» – әрпі тілдің түбінің тандайдың жұмсақ етіне тиуі арқылы шығады.

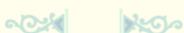
Бұл әріп алдындағы және өзінен кейінгі әріптермен қосылып жазылады.

сөз соңында	сөз ортасында	сөз басында	жекеше түрі
كْ كُ كِ كَ
қ, қу, қи, қә

Мисалы:

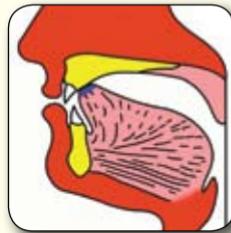
ضَحِّكَ تَرَكَ بَكَرَ رَكَبَ شَكَرَ كُسَرَ كَتَبَ
дыхикә тәракә бәкәра ракибә шәкәра қусира қетәбә

«Ләм» – әрпі тіл ұшының екі жағы жоғарғы күрек тістердің етіне тиюі арқылы шығады.

Бұл әріп екі жағындағы әріптермен қосылып жазылады.

сөз соңында	сөз ортасында	сөз басында	жекеше түрі
لِ لِ لِ لِ
л, лу, ли, лә

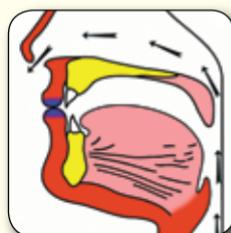
Мысалы:

أَفْضَلْ أَسْفَلْ سَحْلَ فَلَكُ لَدَغَ لَفَتَ لَسَ اَفْدَالَ اَسْفَلَ اَسْخَلَ فَلَمَ لَدَغَ لَفَتَ لَسَ

әф்஦алә әсфәлә сәхәлә фәләку ләдәға ләфәтә ләбисә

«Мим» – әрпі еріндердің ішкі жағын ақырын жабу арқылы шығады.

Бұл әріп екі жағындағы, яғни алдындағы және өзінен кейінгі әріптермен қосылып жазылады.

сөз соңында	сөз ортасында	сөз басында	жекеше түрі
مِ مِ مِ مِ	مِ مِ مِ مِ	مِ مِ مِ مِ	مِ مِ مِ
м, му, ми, мә

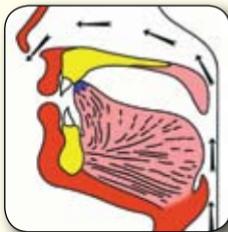
Мысалы:

خَتَمٌ حَكَمٌ حَمِيدٌ حَمَلٌ مَكَرٌ مَلَكٌ مَسَكٌ خَاتَمٌ حَكَمٌ حَمِيدٌ حَمَلٌ مَكَرٌ مَلَكٌ مَسَكٌ

хатәмә хәкәмә хәмидә хәмәлә мәкәра мәләкә мәсәкә

«Нұн» – әрпі тіл ұшының үстіндегі екі күрек тістің етіне тиуі арқылы шығады.

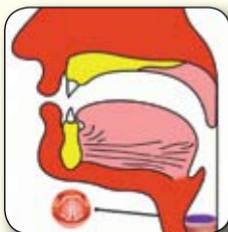
Бұл әріп екі жағындағы, яғни алдындағы және өзінен кейінгі әріптермен қосылышп жазылады.

сөз соңында	сөз ортасында	сөз басында	жекешие түрі
نْ نِ نَ نِّ نْْ نِِ
н, ну, ни, нә

Мисалы:

ضَمْنَ سَكَنٌ صَنْفٌ حَنَفَ نَكَسَ بَدَأَ
дамәну сәкәнә қинфу ҳәнәфә һәкәсә һәбәзә

«Ха» – әрпі кеңірдектен шығады.

Бұл әріп екі жағындағы және өзінен кейінгі әріптермен қосылышп жазылады.

сөз соңында	сөз ортасында	сөз басында	жекешие түрі
هْ هِ هَ هِّ هْْ هِِ
h, hy, hi, hә

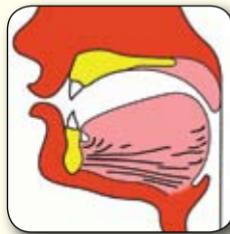
Мисалы:

حُكْمٌ قَلْمَهٌ طُهْرٌ ذَهَبٌ هَرَبٌ هَلَكٌ
хукмуhy қаләмуhy тұhру әзhәбә һәрабә һәләкә

«Үәү» – әрпі ерін ұштарын ашық күйде алдыға қарай сәл созу арқылы шығады.

Бұл әріп **«әлиф»** секілді өзінен алдынғы әріппен қосылып ал өзінен кейінгі әріппен қосылмай жазылады.

сөз соңында	сөз ортасында	сөз басында	жекеше түрі
وُ وُ وُ وُ
y, uu, uй, uә

Мысалы:

سَمْوُ

فُورُ

قُومُ

وَكِيلٌ

وَجَدٌ

وَجَبٌ

самуу

фауру

қауму

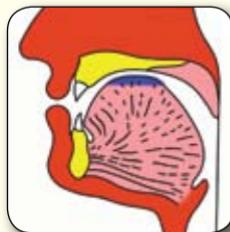
укилә

уәжәдә

уәжәбә

«Йә» – әрпі тілдің ортасының таңдайға жақындағы арқылы шығады.

Бұл әріп екі жағындағы әріптермен қосылып жазылады.

сөз соңында	сөз ортасында	сөз басында	жекеше түрі
يُ يُ يُ يُ
й, йу, ий, йә

Мысалы:

نَشِيَ

بَقِيَ

بَيْتٌ

سَيَدٌ

سَيَرٌ

يَسَرٌ

يَسِيَّ

нәшийә бәқијә бәйту сәйәдә сәйәра йәсәра йәбисә

Жаттығу:

أَفْلَح	وَرَدَ	دَرَج	ذَهَبَ
وَقْدٌ خَابَ	كَسَبَ	كَذَبَ	جَذَبَ
يَحَافُ	رَزَقَ	خَلَدَ	صَدَرَ
صُحْفٌ إِبْرَاهِيمَ	رَصَدَ	نَصَرَ	أَكَلَ
خَلْقٌ	قَامَ	عَرَفَ	عَبَسَ
مَنْ بَخِلَ	عَجَنَ	شَفَعَ	أَرَادَ
يُغْشَى	شَرَعَ	وَرَمَ	طَارَ
يُعْطِيكَ	رَحَمَ	غَرَقَ	فَرَعَ
وَوَضَعْنَا	يَسِيرُ	طَمَعَ	وَزَنَ
الَّمْ نَشَرْخُ	عَلَمَ	سَمَعَ	بَادَرَ
ظَهَرَكَ	عَيْنُ	أَوْ	أَنْ
إِذَا فَرَغْتَ	بَعَثَ	لَمْ يَلْدُ	دَرَكَ
وَرَفَعْنَا لَكَ	يَا بْنَى آدَمَ	قَدْ قَامَتْ	وَزَانَ
فَارْغَبِ	نَحْنُ خَلَقْنَا	شَاكِرُونَ	كَسَبَ
رُزْتُمْ	وَطُورِ سِينِينَ	عَامِلُونَ	حَسَدَ
ذِكْرَكَ	وَانْحَرْ	قَالَ يَا قَوْمِ	أَمَرَ

إِذَا زُلْزَلتِ	وَقَالَ	أَرْسَلَ	رَفَعَ
وَلَسْوَفَ بِرَّاضِي	وَمَنْ يَعْمَلْ	مِنْ خَوْفِ	رَقَبَةٌ
آمُنُوا وَعَمِلُوا	كَفَرُوا	سَاهُونَ	حِسَابٌ
إِنْ كَانَ	أَثْرَنَ بِهِ	تَوَاصُوا	رَامِيٌّ
لَمْ يَعْلَمْ	وَمَا أَدْرَاكَ	يَمْنَعُونَ	يُقِيمُ
وَاقْتَرَبْ	مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ	مُطَهَّرُكَ	قَدْ
إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ	أَطْعَمَهُمْ	غَفَرَ لِي	يَقُولُ
فَجَعَلَهُمْ	مَنْ ثَقَلَتْ	جَمَعَ	عَنْ

Араб тілінде әріптің үстінен қойылатын қосымша белгілер:

Шәддә (ـ) - Қосарланып оқылатын әріпті білдіретін белгі. Негізінде ол біріншісі сукунды, ал екіншісі харакатты болған екі бірдей әріптің қосындысы.

Мысалы:

Оқылуы	Жазылуы
رَثَبَ	رَتَبَ
كَسَسَرَ	كَسَرَ
عَلَمَ	عَلَمَ
دَرَرَسَ	دَرَسَ

Жаттығу:

عَفَّ	شَقَّ	مَسَّ	كَلْمٌ	سَخَرَ
عُلَمَّ	كُسْرَ	رُتْبَ	كُذْبَ	بَيْنَ
رَكَّزَ	خَرَجَ	كُلْمَ	سُخْرَ	دُرَسَ
تَفَعَّلَ	تَفَرَّقَ	تَعَلَّمَ	تَحْرَجَ	تَدَخَّلَ
تَحَقَّقَ	تَكَوَّنَ	تَفَكَّرَ	تَوَكَّلَ	تَذَكَّرَ
كُلُّ	فَصَلٍ	كَذَبَ	تَنَورَ	تَعَقَّ
أَنَّ	مَنْ	هَمَّ	هَمْتُ	نُزَّلَ

Тәнуин (— — —) - Араб сөзінің соңында кездестін қос фатха, қос кәсрә, қос дамма. Қос фатха "ән" немесе "ан", қос кәсрә "ин", қос дамма "ун" дыбыстарын білдіреді. Ескерту: фатха тәнуині алфавиттегі барлық әріптердің үстіне әлиф әрпімен жазылады, қалған екі тәнуин түрлері жеке өздері жазылады.

Мысалы:

Oқылуы	Жазылуы
عِلْمِنْ	عِلْمٌ
رِزْقِنْ	رِزْقٌ
عُسْرَنْ	عُسْرًا
رَجُلنْ	رَجُلًا
نَصْرُنْ	نَصْرٌ
كَرْمُنْ	كَرْمٌ

Жаттығу:

صَبَّارٌ	جَنَّاتٌ	شَكُورٌ	رَيْبٌ	ظُلُمَاتٌ
عَذَابٌ	مَآلٌ	وَكِيلًا	جُنَاحٌ	كِتَابٌ
عَالَمٌ	حَكِيمًا	مَسْطُورًا	دَارٌ	فَوَيْلٌ
فَاتِحٌ	مَاهِرٌ	حَافِظٌ	سَامِعٌ	صَانِعٌ
زَاهِدٌ	فَاضِلٌ	شَاكِرٌ	حَامِدٌ	صَابِرٌ
مَدَارٌ	مِصْبَاحٌ	مُفْتَاحٌ	كَاتِبٌ	طَالِبٌ
مَدَارِسٌ	مَذَاهِبٌ	مَوَاتِبٌ	مَسَاكِنٌ	مَتَاعٌ
شَوَارِعٌ	صَادِقَاتٍ	مُتَصَدِّقَاتٍ	مَفَاتِيحٌ	كَاتِبٌ
رَسُولٌ	خَاشِعَاتٍ	صَابِراتٌ	حَافِظَاتٍ	قَاتِنَاتٍ

2. Мәдд әріптері

Мәд – созы мағынасын білдіреді. Араб тілінде мәдд әріптері үшеу. Олар: әлиф, уәу және иә әріптері (ي - و - ا). Бұл әріптер харакаттардың созылынқы түрде дыбыстауына себеп болады. Егер осы мәдд әріптері сукунды немесе харакатсыз болып алдынғы әріптерінің харакаттары әрқайсысина сәйкес келсе, онда әлиф, уәу және иә әріптері мәдд әріптері болып саналады.

* **Әлиф** әріп сукунды немесе харакатсыз болып алдынғы әріп фатхалы болса, әлиф мәдд әріп болып фатхаға сәйкес екі "әә" немесе "aa" мөлшерінде созылып оқылады.

Мысалы:

سَارَ	صَاحَ	عَاشَ	قَالَ
ceəra	ćaaħə	‘aašə	qaalə

Жаттығу:

مَصَابِحٍ	صِرَاطٍ	قَالُوا	أَرَادَ	خَاسِرُونَ
فَرَادَهُمْ	عَذَابٌ	سَمَاوَاتٍ	أَبْصَارِهِمْ	مَالِكٌ
حَافِظِينَ	ذَاكِرِينَ	صَادِقٌ	فِرَاشاً	أَصَابَعُهُمْ
طُغْيَانِهِمْ	صَلَالٌ	فَاسِقٌ	ظُلْمَاتٌ	مُتَشَابِهًا
الْأَنْهَارُ	كَفُرُونَ	تِجَارَتُهُمْ	كَانُوا	مِنَ النَّاسِ
صَادِقِينَ	صَابِرِينَ	لِلْكَافِرِينَ	أَطِيعُوا اللَّهَ	الثَّمَرَاتِ

* **Үау** әрпі сукунды немесе харакатсыз, алдыңғы әріп даммалы болса, уәу мәдд әрпі болып даммаға сәйкес екі "үү" мөлшерінде созылып оқылады.

Мысалы:

تَقُوُّمُ	يَصُومُ	يَدُومُ	يَقُولُ
тәқууму	йәсүуму	йәдүуму	йәқуулу

Жаттығу:

تَعُودُ	يَحُولُ	يَدُورُ	تَقُومُ	تَنُوبُ
تَزُورُ	يَصُومُ	يَكُونُ	تَفُوزُ	تَعُودُ
تَعْلَمُونَ	يَدْهَبُونَ	يَدْخُلُونَ	تَخْرُجُونَ	تَكْتُبُونَ
مَعْرُوضٌ	تَقُولُونَ	يُدَرْسُونَ	يُكَلِّمُونَ	تُسَبِّحُونَ
خَالِدُونَ	يَنْقُضُونَ	عَامِلُونَ	تَقْوُتُ	

* **Йә** әрпі сукунды немесе харакатсыз алдыңғы әріп кәсралы болса **йә** мәдд әрпі болып кәсраға сәйкес екі **и** мөлшерінде созылып оқылады.

Мысалы:

تَصِيْحٌ	بَسِيرٌ	بَلِيقٌ	بَيْتٌ
тәсіхұ	йәссиру	йәлииқу	йәбииту

Жаттығу:

مَصَابِحُ	يُصِيبُ	تَمِيزٌ	يَسِيرُ	تُعِينُ
يُنِيبُ	تَصِيْحٌ	تَبَيْعٌ	نُفِيدُ	نُرِيدُ
حَافِظِينَ	ذَاكِرِينَ	حَمِيدٌ	تَصِيرٌ	يَطِيرُ
تَكْوِينٌ	تَفْضِيلٌ	تَكْرِيمٌ	تَدْرِيسٌ	تَعْلِيمٌ
تَقْدِيمٌ	تَخْرِيجٌ	تَعْيِنٌ	تَبِيَّنٌ	تَفْصِيلٌ
صَادِقِينَ	صَابِرِينَ	مُتَصَدِّقِينَ	خَاشِعِينَ	تَبِيَّشِيرٌ

Құранда кейде (ى) уәу және (ى) иә әріптері әлиф әрпі болып оқылады. Және бұл әріптердің үстіне кішкентай тік сзықша қойылады. Сонда олар "ә" немесе "а" болып оқылады.

Мысалы:

سَجَى	تَرَدَّى	لَشَّتَى	تَجَلَّى	يَعْشَى
сәжә	тәраддә	ләшеттә	тәжеллә	йәғшә

Ескерту: негізінде сөздің құрамында мәдд әрпі болса оның үстіне еш нәрсе тіпті сукун да жазылмайды.

Жаттыгу: Арасынан мәд әріптерін табыңыз.

مَحْفُوظٌ	زَاهِدٌ	مَطْعَمٌ	مَنَادِيْلٌ	حَامِدٌ
مَرْدُودٌ	فَاضِلٌ	شَاكِرٌ	مَرْكَبٌ	طَالِبٌ
قَصْدٌ	شَرَفٌ	كَرْمٌ	مَسْجَدٌ	مَمْنُوعٌ
مَسَاجِدٌ	دَوْرٌ	مِسْكٌ	مَوْضُوعٌ	قَلْبٌ
تُسَبِّحُونَ	مَخْبِرٌ	مَزْرَعٌ	مَسْكَنٌ	شَمْسٌ
مَنْزِلٌ	مَتَحْفٌ	قَرِيبٌ	حَفِيْظٌ	مَطْلَبٌ
عَامِرُونَ	يُكَلِّمُونَ	سَمِيعٌ	عَلِيمٌ	تَعْلَمُونَ
مَكْتَبٌ	يُدَرِّسُونَ	قَرِيبٌ	حَفِيْظٌ	فَتَانُونَ
مُعْيَارٌ	خَيْرٌ	حَمْدٌ	رَحِيمٌ	مُجِيبٌ
مُحَامُونَ	بَاقُونَ	مَطَاعِمٌ	نَصْرٌ	فَضْلٌ
قَصْدٌ	شَرَفٌ	مَكْسُورٌ	مَدْفُوعٌ	كَرْمٌ
شُكْرٌ	مَخَارِجٌ	مِعْرَاجٌ	مِسْكٌ	قَلْبٌ
رَتَبٌ	مَمْدُودٌ	دَرَسَ	مَتْرُوكٌ	مَسْمُوعٌ
كَسَرٌ	عَظِيمٌ	حَلِيمٌ	خَبِيرٌ	تَمِيلٌ
حَفِيْظٌ	بَصِيرٌ	حَكِيمٌ	سَخْرَ	عَلَمٌ
طَاهِرُونَ	ذَاكِرَاتٍ	رَحِيمٌ	مُجِيبٌ	قَرِيبٌ
فَوَانِيسُ	عَصَافِيرٌ	وَاصِفٌ	عَصَافِيرٌ	قَادِيلٌ
كَبِيرٌ	صَغِيرٌ	عَابِرُونَ	فَاتِحُونَ	بَصِيرٌ

3. Һәмзә (ء)

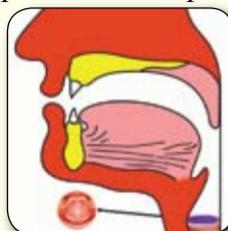
Һәмзә - араб тілінде 28 әріптің құрамына кірмейтін, бірақ толық әріптің қызметін атқаратын белгі. Һәмзә үстіндегі харакат, сукун және тәнуинге қарай дыбысталады. Егер үстінде фатха болса (ء) "ә" дыбысын, астында кәсра болса (ء) "и" дыбысын, үстінде дамма болса (ء) "у" дыбысын береді.

y - ئ	u - ؤ	a - ء
أُسْلُوبٌ	إِقْلَابٌ	أَدْخَلَ

Үстінде фатха тәнуині болса (ء) "ән", астында кәсра тануині болса (ء) "ин", үстінде дамма тәнуині болса (ء) "ун" дыбыстарын береді.

Сондай – ақ сукунмен де (ء) дыбысталады. Һәмзә дыбысталуымен ерекшеленеді. Ол сөйлем немесе сөздің кез – келген жерінде білдіріліп оқылады. Кейде һәмзә әлиф, уәу, иә әріптерінің үстінен, әлифтің астынан, екі әріптің ортасындағы нұктесіз иә әрпінің үстінен жазылады. Бұл жағдайда әріптер оқылмай һәмзә харакатына қарай оқылады. Ол әріптер жай ғана тірек қызметін атқарады. Кейде һәмза жекеше түрде де жазылады. Һәмзә әрібі демнің сыртқа кідіріп шығуы арқылы дыбысталады. "ء" - һәмзә (ء) әрібінің белгісі.

Мысалы:

ء	ئ	ؤ	إ	ء
دِفْءُ	شَاطِئٌ	مُؤْمِنٌ	إِظْهَارٌ	أَنْصَافٌ
диф'ун	шәэти'ун	му'минун	изхәэрүн	әнсафә

Жаттығу:

إِمَامٌ	أَعْلَمٌ	الْفَ	أَشْرَفَ	أَكْرَمٌ
إِدْرَاكٌ	أَصْدِرَ	أَنْزَلَ	أَعْلَمْ	أَخْرَجَ
تَائُمُرٌ	أُخْتٌ	أَجُورٌ	أُخْرُ	أُنَاسٌ
يُؤْجِلُ	شَاءَ	إِنْسَانٌ	إِذْهَابٌ	إِفْطَارٌ
أَوزْنٌ	إِدْعَامٌ	قَرَأَ	بُؤْنُخُرٌ	أَيْضًا
إِتْمَامٌ	إِحْرَامٌ	أُكْلٌ	أُمُورٌ	إِكْثَارٌ
أُسْسٌ	أُقْقَ	أُصُولٌ	أُسُودٌ	إِصْبَاحٌ
دَأَبٌ	ثَارَ	سَأَلَ	أُمَمٌ	أُذْنُ
مَاءٌ	عَبْءٌ	إِنْشَاءٌ	أَنْتَ	كَانَ
نَاشِئٌ	أُسْتَادٌ	أَنْتُمْ	يُؤْلِفُ	نَبَأٌ
هَنِئَا	صَحْرَاءٌ	جُزْءٌ	يَحْرُرُ	مَلَاجِيْ
تَائِخِيرٌ	رَأْسٌ	مُؤْتَمِرٌ	جَاءَ	مَرِينَا

4. Уасл һәмзә

«Уасл һәмзә» - сөздің басында һәмзесыз келетін әлиф (ا) – (ا).

Егер» уасл һәмзә «сөйлемнің ортасында немесе бір еріптен кейін келсе оқылмайды.

Мысалы:

Oқылуы	Жазылуы
وَذْكُرْ	وَ اذْكُرْ
رَبِّحَعْلُ	رَبِّ اجْعَلْ

فَنَصْبٌ	فَانْصَبْ
وَصْرُفٌ	وَاصْرَفْ
مَنِتْعٌ	مَنْ اتَّبَعَ

Жоғарыда айтылғандай, уасл һәмзә һәмзәсыз келетін әлиф. Сонымен қатар ол харакатсыз келеді. Құранда кейбір аяттар уасл һәмзәмен басталады. Сол кезде оның харакатын дұрыс беру үшін сол сөздің уасл һәмзәсынан бастап үшінші әрпіне назар аудару керек. Егер үшінші әріп фатхалы немесе кәсралы болса, уасл һәмзә кәсрамен оқылады, ал егер үшінші әріп даммалы болса, уасл һәмзә даммалы оқылады.

Мысалы:

Oқылуды	Жазылуды
اِرْجُعوا	اِرْجُوا
اِذْهَبُوا	اِذْهَبُوا
اِتَّبِعُوا	اِتَّبِعُوا
اِنْطَلِقُوا	اِنْطَلِقُوا
اِذْكُرْ	اِذْكُرْ

Егер де уасл һәмзә әл артиклде (ال) болса, онда фатхамен оқылады.

Мысалы:

الْكِتابُ	الْفَتْحُ	الْبَصِيرُ	الْبَيْتُ
әлкитәебу	әлфәтху	әлбәсіибу	әлбәйтү

Жаттығу:

هَدَا	وَانْحِرْ	فَارْغَبٌ	الْكِتَابُ	وَاتَّقُوا
الْحَقُّ	فَاصِرٌ	وَاقْبَرْ	الْقَلْمَنْ	الْبَيْتِ
اَضْرَبْ	بِالْحَقِّ	اَسْرِفْ	اَقْتُلُوا	اَضْرَبْ
فَافْرُقْ	عَنَّا	اَغْفَرْ	رَبَّنَا	اَفْرَا
الْرَّحْمَانُ	اَصْرِفْ	فَارْغَبٌ	إِفْتَحْ	اَفْرُقْ
اَرْغَبْ	اَفْتَحْ	الرَّحِيمُ	الْمَصِيرُ	اسْتَخْدَمْ
الْجَنَّةُ	وَاحْشَوْا	اِشْرَبْ	الْمُؤْمِنُونْ	اِنْكَسَرْ

5. Тә мәрбута

Тә мәрбута – үстінде екі нұктесі бар **hə** әрпі (ة). Дыбысталуы дәл **ta** (ت) әрпінің өзі. Айырмашылығы: тә мәрбута (ة) сөздің соңында ғана жазылады және оқылып – оқылмайтын кездері бар. Ал жәй тә (ت) әрпі сөздің кез келген жерінде жазылады әрі оқылады.

Егер тә мәрбута (ة) кездескен сөзде тоқталатын болса, онда тә әрпі айтылмай сукунды **hə** (ه) әрпі айтылады. Ал егер тоқтамай одан кейінгі сөзben жалғасатын болса, онда тә мәрбута тә (ت) әрпі болып харакат, сукун және тәнүиніне қарай айтылады.

Мысалы:

Toқтамай оқыганда	Toқтап оқыганда
أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَاثِرُونَ	أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَاثِرُونَ
әсъхәебул-жәннәтти һумул-фәә'изуун	әсъхәебул-жәннәh. hумул-фәә'изуун

زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ	زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ
зәжрату-уәәхидәһ	зәжранh. уәәхидәһ
هُمَرَةٌ لُّمَرَةٌ	هُمَرَةٌ لُّمَرَةٌ
хұмәзәтил-лұмәзәһ	хұмәзәh. әллұмәзәһ

Жаттығу:

وَأَصْحَابُ الْجِنَّةِ هُمُ الْفَائِرُونَ.
الَّذِي تَطَلَّعُ عَلَى الْأَفْعَدَةِ.
وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ وَرَزَابِيٌّ مَبْثُوتَةٌ.
نَارُ اللَّهِ الْمُوَقَّدَةُ.
تَرَمِيمُهُمْ بِحِجَارَةٍ مِّنْ سِجِيلٍ.
إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُؤْصَدَةٌ.
إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَاصْلِحُوهُوا بَيْنَ أَخْوَيْكُمْ.
فِي عَمَدٍ مُمَدَّدَةٍ.

6. Әл артиклі (ال)

Әл артиклі (ال) – араб сөзінің зат есімнің басында кездесетін әлиф (ا) және ләм (ل) әріптері. Оқылуы әл (ال) яғни әлиф фатхалы ләм сукунды. Міне осы «әл» (ال) - дегі ләм әрпінің сукунмен айтылып және айтылмауына қарай араб тілі алфавитіндегі әріптер екіге бөлінеді. Олар: қамария және шәмсия әріптері. Егер әл (ال) – ден кейін қамария әріптерінің біреуі келсе, онда әл (ال) – дегі ләм сукунды болып айтылады. Қамария әріптері 14 әріп:

أ - ب - ج - ح - خ - غ - ف - ق - ك - م - ه - و - ي

Мысалы:

الْحَاجِبُ	الْجَمْلُ	الْبَئْرُ	الْأَرْضُ
әл-хәәжибу	әл-жәмәлү	әл-би'ру	әл-'ардү

Ал егер әл (ال) – ден кейін шәмсия әріптерінің біреуі келсе, онда әл (ال) – дегі "ләм" еш айтылмай одан кейінгі шәмсия әрпі шәддәлі болып оқылады.

Шәмсия әріптері 14:

ت - ث - د - ذ - ر - ز - س - ش - ص - ض - ط - ظ - ل - ن

Мысалы:

الذَّبْ	الدُّوْخَةُ	النَّلْجُ	اللَّمِيدُ
әззи'бу	әддәухәту	әс-сәлжу	әттилмиизу

Жаттыгу: Шамсия мен қамария әріптерін бөліп оқыңыз.

الظَّلُ	الْكُرَاسَةُ	الْفَصْرُ	الصَّحْرَاءُ	الْفَقَى
الْمَدِيْنَةُ	الضَّبَابُ	الْهِجْرَةُ	الطَّاحُونَةُ	اللَّسَانُ
الصَّلَاةُ	الثَّانِيَةُ	الدَّعْوَةُ	الْوَلَدُ	النَّافِذَةُ
الرُّجَاجَةُ	الْعَرْفَةُ	الْعَصَا	الْحَطِيَّةُ	الْقَائِمَةُ
الْمُسْرِكِينَ	الْمَلَائِكَةُ	الشَّمْسُ	السَّهْمُ	الْيَسَارُ
الْمَقَابِرُ	النَّاسُ	الْخَيْرُ	الْأَنْهَارُ	القِيمَةُ
النَّبِيُّ	الْحُطَمَةُ	الْتَّعِيمُ	الْجَحِيمُ	الْيَقِينُ
الظَّالِمُ	الْفَاسِقُ	الْأَرْضِ	السَّمَاوَاتِ	الْمُؤْمِنَاتُ

2 – БӨЛІМ

ТӘЖУИД ЕРЕЖЕЛЕРИ

Сукунды нун және тәнуинге қатысты ережелер (ن - ن - ن)

Тәжуид ілімінде сукунды нун (ن) және тәнуиннің (ن - ن) ережелері ортақ. Себебі екеудің бірдей сукунды нун болып дыбысталады. Құранда бұлардың анық оқылуы және оқылмауына байланысты ережелер бар.

1. Изхар:

Изхар – араб тілінде *айқындау, көрсету* деген мағынаны білдіреді. Егер бір яки екі сөзде сукунды нуннан (ن) кейін немесе тәнуиннен (ن - ن) кейін изхар әріптерінің біреуі келсе, сукунды нун және тәнуин анық, ашық түрде оқылады. Изхар әріптері 6 олар:

ء - ع - ح - غ - خ

Мысалы:

ء :	يَنْأَوْنَ	فَرِيَةٌ أَهْلَكُنَا هَا	مِنْ أَعْطَى
ه :	يَنْهُونَ	سَلَامٌ هِيَ	مِنْهُ
ع :	أَعْمَتَ	حَفِيظٌ عَلِيْمٌ	مِنْ عَلَيْ
ح :	يَنْحِنُونَ	حَكِيمٌ حَمِيدٌ	مِنْ حَادَ اللَّهَ
غ :	فَسَيِّغُصُونَ	رَبٌّ غَفُورٌ	مِنْ غِلٌ
خ :	وَالْمُنْخَنِقَةُ	كَشَجَرَةٌ حَبِيشَةٌ	مِنْ خَيْرٍ

Құранда кейде изхар ережесі уасл һәмзәсімен кездеседі. Яғни, тәнуиннен кейін һәмзә емес уасл һәмзәсі (үстінде һәмзәсі жоқ әлиф (۱)) келетін жерлер бар. Осы жағдайда тәнуинді аңық және толық айтып кәсра арқылы оқымыз.

Мысалы:

Oқылуы	Жазылуы
хайранилуәсійя	خَيْرًا الْوَصِيَّةُ
и яумәизинилхаққ	يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ
фитнәтүниңқаләб	فِتْنَةً انْقَلَبَ
хайрунитмәэннә бин	خَيْرٌ اطْمَانٌ بِهِ

Жаттыгу: Изхар әріптерін тауып ережеге сай
оқыңыз.

عَيْنَ الْيَقِينِ	كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ	يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا	مِنْ هَادِ
عِلْمُ الْيَقِينِ	إِنْ هُوَ	مِنْ عَامَنَ	وَسَرَّاً مَّا عَلَى فَرِيهٍ
عَلِيمٌ خَيْرٌ	جُرُفٌ هَارِ	فَأَمَّا مَنْ نَقْلَتْ	وَسَلَامًا عَلَى إِبْرَاهِيمَ
عَلِيمٌ حَكِيمٌ	لَتَرَوْنَ الْجَحِيمَ	وَانْحَرْ	فَوَسَطْنَ بِهِ جَمِيعًا
مِنْ عِلْمٍ	مِنْ غُسْلِينِ	كُلُّ شَيْءٍ حَيٍّ	بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ
كَلْمَةٌ حَبِيشَةٌ	قَرْلَأٌ غَيْرُ الَّذِي	آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ	إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرِبِّهِ لَكَنُودٌ
عِيشَةٌ رَاضِيَةٌ	الَّذِينَ هُمْ يُرَاوُنَ	أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ	تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ
كُلُّ عَامَنَ	مِنْ عِلْمٍ	لَطِيفٌ خَبِيرٌ	مَنْ خَشِيَ

2. Идеи:

Идғам – араб тілінде қосу, кіргізу, енгізу деген мағыналарды білдіреді. Тәжүид ілімінде сукунды бір әріптің харакатты екінші әріпке қосылып шәддәлі бір әріп болып оқылуына "идғам" деп айтады. Сукунды нун (ن) немесе тәнуиннен (نـــ) кейін идғам әріптерінің біреуі келсе, сукунды нун және тәнуин сол әріпке қосылып шәддәлі оқылады. Идғам әріптері алтау, олар: نـــ رـــ مـــ لـــ ىـــ وـــ بұл әріптер یئمۇن (يەمۇن) сөзінде жинақталған

Идзам өзара екіге бөлінеді:

Ғұнналы идғам және ғұннасыз идғам

a) Fұнналы идзам:

Ғұнналы идғамның әріптері төртеу.

Олар: ي - ن - م - و (ئىنمۇ) сөзінде жинақталған.

Егер сукунды нун (ń) немесе тәнуиннен (‐ – ń) кейін осы төрт әріптің біреуі келсе идғам ғұннамен оқылады.

Fұнна den – дыбысты мұрын арқылы екі харакат мөлшерінде ұстап оқуды айтады.

Ғұнналы идғам тек екі сөз арасында ғана болады, яғни бірінші сөздің соңғы әрпі сукунды нун (ұ) немесе тәнүинді (— — ұ) болып, ал екінші сөздің бірінші әрпі идғам әрпі болу керек.

Мысалы:

م :	مِنْ مَاءِ دَافِقٍ	مِنْ مَسَدٍ	أَنَّ مَنْ اللَّهُ	صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ
ن :	أَنَّ نَعْبُدَ	وَلَنْ نُؤْمِنَ	مِنْ نِعْمَةٍ	إِنْ نَسِيَنَا
و :	مِنْ وَالِ	مِنْ وَرَائِهِمْ	وَمَوْعِظَةٌ وَذُكْرٌ	فِي جَنَّاتٍ وَنَعِيمٍ

ي : مَنْ يَقُولُ فَمَنْ يَعْمَلُ لِمَنْ يَشَاءُ غَدَا يَرْتَعُ

Ескерту: Егер сукунды нуннан кейін идғам әрпі келіп екеуі бір сөзде болса, онда сукунды нун анық оқылады, яғни изхар болады. Құранда сукунды нуннан кейін идғам әрпі бола тұра төрт сөзде сукунды нун анық оқылады. Анық оқылуының себебі: сөздің мағынасын өзгеріп кетуден сақтау.

Ол сөздер:

بُنْيَانٌ صِنْوَانٌ قَنْوَانٌ دُنْيَا

б) Ғұннасыз идғам:

Ғұннасыз идғамның әріптері екеу, олар: ر - ر

Егер сукунды нун (ن) немесе тәнуиннен (ن - ن) кейін осы екі әріптің біреуі келсе, онда олар ғұннасыз тек шаддалы болып қана оқылады. Ғұннасыз идғам тек екі сөз арасында ғана болады.

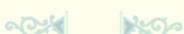
Мысалы:

ر :	إِلَّا مَنْ رَحِمَ رَبُّكَ	أَنْ رَبْطَنَا	مِنْ رَبِّي	ثَمَرَةٌ رِزْفًا
ل :	وَلَمْ يَكُنْ لَهُ	أَنْ لَمْ بَرَأَهُ	مِنْ لَدْنَهُ	كُلُّ نَفْسٍ لَمَّا

Бірақ Құранда "Қиямет" сүресі 27 аятта сукунды нуннан (ن) кейін ра (ر) әрпі келгенде сукунды нун анық оқылады. Себебі, ол жерде сәктә¹⁹ бар.

وَقِيلَ مَنْ رَاقٍ

¹⁹ Сәктә – оқу кезінде 1 секундтай кідріс жасау.

Жаттығу: Фұнналы және гұннасыз идгамдарды тауып ережелеріне сай оқыңыз.

بَيْتٌ مِّنْ رَبِّيْ	مَالًا لَبَدًا	بَيْتٌ مِّنْ زُخْرُفٍ	مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ
يَوْمٌ مُحِيطٌ	يَوْمَئِذٍ نَاعِمَةٌ	عَدُوُّ مُبِينٌ	فِي عِيشَةِ رَاضِيَةٍ
قُوَّةٌ وَأَكْثَرٌ	عَامِلَةٌ نَاصِبَةٌ	يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ	شَاعِرٌ تَنَزَّصُ بِهِ
وُجُوهٌ يُوَمِّلُ	نَفْسٌ وَاحِدَةٌ	بَشَرًا رَسُولًا	يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ
يَوْمَئِذٍ وَاجْفَةٌ	وَوَالِدٌ وَمَا وَلَدَ	فَوَيْلٌ يَوْمَئِذٍ	وَيْلٌ لِكُلِّ هُمَّةٍ لِمَزَّةٍ
كِتَابٌ مَسْطُورٌ	عِبَادٌ مُكْرَمُونَ	وَلِسَانًا وَشَفَقَتِينَ	مِنْ غَفُورٍ رَحِيمٍ

3. Иқлаб

Иқлаб – ауыстыру дегенді білдіреді. Иқлаб әрпі біреу, ол бә (ب) әрпі. Егер бір яки екі сөзде сукунды нун (ن) немесе тәнуиннен (---) кейін бә (ب) әрпі келсе, сукунды нун және тәнуин мимге ауыстырылып ғұннамен оқылады.

Мысалы:

وَمَنْ بَلَغَ	مِنْ بَعْدِ	لَيْبَذَنَ	أَكْبَثُهُمْ

Жаттығу:

يَدُعُ الْيَتِيمَ	وَبِرَا بِوَالِدِيهِ	يُكَذِّبُ بِالِّدِينِ	خَبِيرًا بَصِيرًا
رَبَ هَذَا الْبَيْتِ	فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ	مُنْفَطِرٌ بِهِ	شَهِيدٌ بَيْنِي
وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ	زَوْجٌ بَهِيجٌ	أَطْعَمُهُمْ مِنْ جُوعٍ	إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ
مَشَاءٌ بَنَمِيمٍ	أَنْبَاهُمْ	شَهِيدًا بَيْنِي	وَلَمْ أَكُنْ بِدُعَائِكَ

4. Ихфа

Ихфа – жасыру дегенді білдіреді. Ихфа әріптері алфавиттегі қалған он бес әріп. Олар:

ت - ث - ج - د - ذ - س - ش - ص - ط - ظ - ف - ق - ك

Егер бір яки екі сөзде сукунды нуннан (ن) кейін немесе тәнуиннен (ـ ـ ـ) кейін ихфа әріптерінің біреуі келсе, сукунды нун және тәнуин осы әріптердің шығатын жерінде жасырын, ғұннамен оқылады. Яғни, тілді ихфа әріптерінің шығатын жерінде ұстай керек.

Мысалы:

ت : كُتُبْ	مِنْ قَابَ	أَنْتُمْ	مُنْتَهُوْنَ	ث : وَالْأَنْثَى
ج : وَأَنْجِيْنَا	مِنْ ثَمَرَةٍ	مِنْ تَقْلِيْتَ	مُنْشُوْرًا	د : أَنْدَادًا
ذ : وَأَنْذِرُهُمْ	فَصَبْرُ جَمِيلٌ	عَيْنُ جَارِيَّةٌ	إِنْ جَاءَكُمْ	ز : وَأَنْزَلَ
س : مَا نَسَخْ	مِنْ دَابَّةٍ	وَمِنْ دَخْلَهُ	مِنْ دُونِهِمْ	ص : فَانْصُرْنَا
ش : أَنْشَأْهَا	مِنْ ذَا الَّذِي	مِنْ ذَهَبٍ	مُنْذَرٌ	ض : مَنْضُودٍ
ظ : فَانْظُرْنَا	مِنْ زَوَالٍ	مِنْ رَكَاهَا	تَنْزِيلٌ	ط : مَنْطِقَ
ف : أَنْفُسُكُمْ	مِنْ سُلَالَةٍ	عَنْ سَيِّلِهِ	عَلَى الْإِنْسَانِ	ق : أَنْفَلَقَ
	فَمَنْ شَهِدَ	إِنْ شَاءَ اللَّهُ	فَأَنْشَرْنَا	
	مِنْ صَلْصَالٍ	وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ	فَانْصَبْ	
	مِنْ ضَعْفٍ	مِنْ ضَوِيعٍ	بِمَنْ ضَلَّ	
	مِنْ طِينٍ	اَنْطَلَقُوا	يَنْطِقُونَ	
	مِنْ ظُلْمَ	مِنْ ظَهِيرٍ	أَفَلَا يَنْظُرُونَ	
	مِنْ فَتَةٍ	مِنْ فَضْلِ اللَّهِ	فَانْفَلَقَ	

مِنْ قَرَارٍ	مِنْ قَدْمَ	أَنْقَضَ	ق : اَنْقَلَبُوا
مِنْ كُلّ	مِنْ كَانَ	إِنْ أَنْكَرَ	ك : الْمُنْكَرَ

Жаттығу: "Ихфа" әріптерін тауып, ережесеге сай
оқыңыз.

جَنَاتٍ تَجْرِي	إِنْ هُوَ	لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ	وَ إِنْ تَصْبِرُوا
سَلَامٌ هِيَ	مَاءٌ تَجَاجًا	عَدْنٌ تَجْرِي	حِلْيَةً تَلْبُسُونَهَا
جُرْفٌ هَارٍ	خَلْقٌ جَدِيدٌ	فِي يَوْمٍ ذِي مَسْعَةٍ	مُطَاعٌ ثُمَّ أَمِينٌ
كُلُّ شَيْءٍ حَيٌّ	قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ	إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرِبِّهِ لَكُنُودٌ	وَ كَاسَا دَهَاقًا
فُوَّةٌ ضَعْفًا	كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةٌ	كَوْكَبٌ دُرْيٌّ	دَكَّا دَكَّا
صَعِيدًا زَلَقاً	حُجَّا جَمَّا	لَتَرَوْنَ الْجَحِيمَ	عِيشَةٌ رَاضِيَةٌ
وَرَجُلًا سَلَمًا	نَفْسًا زَكِيَّةٌ	ظِلٌّ ذِي ثَلَاثٍ شُعْبٌ	غَلَامًا زَكِيًّا
مَكَانًا شَرْقِيًّا	فَوَسْطَنَ بِهِ جَمْعًا	عَابِدَاتٍ سَائِحَاتٍ	حَكِيمٌ حَمِيدٌ
سَبْعًا شِدَادًا	مَنْ تَرَكَى	إِنَّهُ غَفُورٌ شَكُورٌ	وَ حَرَامٌ عَلَى قَرَيَةٍ
رِيحًا صَرْصَرًا	بِعَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ	أَنْ صَدُوكُمْ	رَسُولًا شَاهِدًا
وَكُلًا ضَرَبَنَا	عَذَابًا ضَعْفًا	بِرِيحٍ صَرْصَرٍ عَاتِيَةٍ	صَفَا صَفَا
كَلْمَةً طَيِّبَةً	أَنْ طَهَرَا	أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ	عَلِيمٌ حَكِيمٌ
ظِلًا ظَلِيلًا	صَعِيدًا طَيِّبًا	وَسَلَامًا عَلَى إِبْرَاهِيمَ	كَشْجَرَةٌ طَيِّبَةٌ
حِجَابًا فَارِسْلَانًا	تَذْكِرَةً فَمَنْ شَاءَ	عَنْ ظُهُورِهِمْ	قُرَى ظَاهِرَةً

رَبُّ غَفُورٌ	خَالِدًا فِيهَا	عَلَى بَعْضِ فَاحْكُمْ	فَامَّا مَنْ تَقْلَتْ
عَنْكَ	كَرِاماً كَاتِبِينَ	بِدَمِ كَذِبٍ	مَاءً فَأَخْرَجَ
عِلْمَ الْيَقِينِ	بِتَابِعِ قِبْلَتِهِمْ	كُتُبُ قَيْمَةٍ	مَكَانًا قَصِيًّا

Сукунды мим – нің ережелері

a) Идғам: Егер сукунды мим (۝) - нен кейін харакатты мим (۝) келсе идғам болады, яғни екі мим қосылып шәддәмен ғұнналы идғамға айналады. Бұл идғам түрі – идғам мутәмәсиләйни деп аталады. Мутәмәсиләини сезі – бір-біріне ұқсас дегенді білдіреді. Ал бұл ереженің мутәмәсиләйни деп аталуы сукунды мим – нен кейін дәл сондай харакатты мим – нің келгендейтінде.

Мысалы:

إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ أَطْعَمْهُمْ مِنْ جُوَعٍ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرِهُ

ә) Ихфа: Егер сукунды мим (۝) - нен кейін харакатты бә (ب) әрпі келсе, сукунды мим жасырын оқылады. Яғни ғұнналы ихфа болады. Бұл ихфа түрі – ихфа шәфәуи деп аталады. Мағынасы, ерін ихфасы, олай аталуының себебі мим (۝) және бә (ب) әріптері ерінмен айтылады.

Мысалы:

كُنْتُمْ يَهُ تُكَذِّبُونَ تَرْمِيمِهِمْ بِحِجَارَةٍ
وَكَلْبِهِمْ بِاسْطُ وَأَنِ احْكُمْ يَئِنْهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ

б) Изхар: Егер сукунды мим (۝) - нен кейін алфавиттегі қалған 26 әріптің біреуі келсе, онда сукунды мим анық, ашық ғұннасыз айтылады. Сондықтан бұл ереже изхар шәфәуи яғни "ерін изхары" деп аталады.

Мысалы:

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ

حِينَ تُمْسِونَ

الْحَمْدُ لِلَّهِ

أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرَ الْمَغْضُوبِ

Жаттыгу: Идзам, ихфа және изхарларды тауып ережелеріне сай оқыңыз.

أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا

وَلَهُمْ مَا يَسْتَهُونَ

أَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ

وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ

وَمَنْ يَعْتَصِمْ بِاللَّهِ

أَنَّهُمْ مُلَاقُو رَبِّهِمْ

وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ

عَلَيْهِمْ وَلَا الصَّالِحُونَ

يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ

رَبُّ الْحُكْمِ بِالْحَقِّ

أَصْنَامُكُمْ بَعْدَ

تَأْتِيهِمْ بَعْثَةً

Шәддәлы нун (ن) және мим (م) әріптерінің оқылулары

Бұл екі әріп шәддәмен келген кезде сөз ортасы немесе сөз соңында болсын ғұннамен оқылады. Ғұннамен оку мөлшері екі харакат. Мысалы:

مِنِ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ

فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى

إِنَّ الَّذِينَ

Жаттыгу: Шәддәлы нун мен мимді тауып ғұннамен оқыңыз.

إِنْ

فَمِنْ شَاءَ

لَقَدْ مِنَ اللَّهِ

وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبَدُ

أَنْ

لَكُمْ دِينُكُمْ

فَأَمَّا مَنْ ثَقَلَتْ

وَسَلَامًا عَلَى إِبْرَاهِيمَ

ثُمَّ

اللَّهُ الصَّمَدُ

إِنَّهُ كَانَ تَوَآبَاً

وَلَقَدْ هَمَتْ بِهِ وَهُمْ بِهَا

جَنَّةٌ	وَلَمْ يَكُنْ لَهُ	يَمْنُونَ عَلَيْكَ	مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ
فَامُؤْمِنٌ	لَكِنْ	كَرَامًا كَاتِبِينَ	وَلَهُمْ مَا يَشْتَهِيُونَ

Мутәмәсиләйни сағир, мутәжәнисәйни сағир, мутәқәрибәйни сағир

a) Мутәмәсиләини сағир – біріншісі сукунды, ал екіншісі харакатты болған екі бірдей әріптің қосылып шәддәлі оқылуына идғам мутәмәсиләини сағир делінеді. Бұл жағдайда идғам етіп оқу уәжіп.

Мысалы:

Oқылуы	Жазылуы
وَلَكُمَا كَسْبُتُمْ	وَلَكُمْ مَا كَسْبَتُمْ
فَلَا يُسْرِفُ فِي الْقَتْلِ	فَلَا يُسْرِفُ فِي الْقَتْلِ
إِذْهَبْ بِكَتَابِي	إِذْهَبْ بِكَتَابِي
مَا كَانَتْ تَعْبُدُ	مَا كَانَتْ تَعْبُدُ
وَقَدْ دَخَلُوا	وَقَدْ دَخَلُوا
لَنْقَدْرَ	لَنْ نَقْدَرَ
قُلْ لَكُمْ	قُلْ لَكُمْ

ә) Мутәжәнисәгини сағир – маҳраждары (әріптің шығатын жері) бір, бірақ екі бөлек әріп. Бұл екі әріптің біріншісі сукунды, ал екіншісі харакатты болса, идғам етіп оқылуы уәжіп. Идғамның бұл түрі төменгі әріптердеғана кездеседі:

Oқылуы	Жазылуы	Әрпіндер
فَارَثُ	فَارَدْتُ	دْ - ت:
أَنْقَلَدَ عَوَا اللَّهُ	أَنْقَلَتْ دَعَوَا اللَّهُ	تْ - د:
إِظْلَمْتُمْ	إِذْ ظَلَمْتُمْ	ذْ - ظ:
يَلْهَذَّلَكَ	يَلْهَذْ ذَلَكَ	ذْ - ذ:
اِرْكَمَعَنَا	اِرْكَبْ مَعَنَا	بْ - م:
إِذْ هَمَّطَافَتَانِ	إِذْ هَمَّتْ طَافَتَانِ	تْ - ط:
أَحْطُ	أَحْطُ	طْ - ت:

Ескерту: соңғысында толық идғам болмайды, себебі та (ط) жуан әріп, ал тә (ت) болса жінішке әріп.

б) *Мұтәқарибәйни сағир* – махраждары (әріптің шығатын жері) бір-біріне жақын екі әріп. Бұл екі әріптің біріншісі сукунды, ал екіншісі харакатты болса идғам етіп оқылуы уәжіп болады. Идғамның бұл түрі төменгі әріптердеғандай кездеседі:

Oқылуы	Жазылуы	Әрпіндер
بِرَفَعَهُ اللَّهُ	بِلْ رَفَعَهُ اللَّهُ	لْ - ر:
أَلَمْ نَخْلُقْكُمْ	أَلَمْ نَخْلُقْكُمْ	قْ - ك:

Жаттығу: Идғам мутамасилайни, мутажисаини және мутақарибайниларды табыңыз.

مَا لَمْ تَسْتَطِعْ عَلَيْهِ صَبَرًا اِرْكَبْ مَعَنَا مَا آتَوْا وَقْلُوبُهُمْ أَلَمْ نَخْلُقْكُمْ

مَاعْبَدْتُمْ	يَلْهَثْ ذَلِكَ	وَهُمْ مُعْرِضُونَ	وَلَا أَنَا عَابِدٌ مَا عَبَدْتُمْ
	إِذْ ظَلَمُوا	بْلْ رَفِعَهُ اللَّهُ	أُجِيَّبْ دُعَوْتُكُمَا

Қалқала әріптері

Қалқала – дірілдету, тербету дегенді білдіреді. Қалқала әріптері бесеу, олар: қаф, та, бә, жим, дәл. Ұл әріптер сукунды болғанда дірілдетіліп, тербетіліп оқылады. Қалқаланың дыбысталуы фатхаға жақын, яғни фатханың басы немесе үштен бір бөлігі.

Мысалы:

لَا تَقْتُلُوا	وَحَلَقَنَاكُمْ	وَلَا تَقْرُبُوا	ق:
فَاسْقُطْ	الْأَطْفَالُ	نَطْرِي	ط:
ضَبَحَّا	وَيَلْعَبْ	يَلْغِي	ب:
فَاحْرُجْ	أَلَمْ نَجْعَلْ	الْمُجْرِمُونَ	ج:
صَدْرَكَ	فَدْحًا	وَشَدَّدَنَا	د:

Жаттыгу: Қалқала әріптерді тауып оқыңыз.

هُوَ الْعَزِيزُ الْغَفُورُ	مَا حَلَقَ	رَبُّ السَّمَاوَاتِ	بِرَبِّ الْفَلَقِ
خَلَقَ	مُحِيطٌ	إِنَّ لِلْمُتَقْيِنَ	وَلَا تُشْطِطْ
لِمَا يُرِيدُ	مِنْ مَسَدٍ	مِنْ رَبِّكَ	صَدْرَكَ
سَبَحَ اسْمَ	بَهِيجٌ	الْجَدِيدِينَ	قَدْ أَفْلَحَ
وَمَا يَخْفِي	وَمَنْ يَنْقَلِبْ	إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهَرَ	ذَاتِ الْبُرُوجِ
أَشَدُ	إِلَى الْحَجَّ	إِنَّ الَّذِينَ	إِذَا وَقَبَ

Тәфхим және тәрқиқ әріптері

Араб алфавитіндегі әріптер жуан, жіңішке және бірде жуан, бірде жіңішке айттылуына қарай ұшке бөлінеді. Жуан айту – тәфхим, ал жіңішке айту – тәрқиқ деп аталады.

a) Тәфхим:

Тәфхим - жуан айту, оған мына жеті әріп жатады: (خ ص ض غ ط ظ ق). Бұл әріптер «Исти'ләэ» (көтерілу) - деп аталады.

Мысалы:

قَدَمْ ظَلَمْ طَلَبْ غَلَبْ ضَحِكْ صَمَتْ حَلَفْ

ә) Тәрқиқ:

Тәрқиқ – жіңішке айту, оған жоғарыда өткен «Исти'ла» - деп аталатын жеті әріптерден басқа алфавиттегі қалған жиырма екі әріп жатады. Бұл әріптер «Истифәл» (төмендеу) - деп аталады. Тілді ауыз қуысының ең жоғарғы жағынан төмендетіп дыбысты айту. Бірақ бұл әріптердің үшеуі тәрқиқ – жіңішке айтуға жатпайды, ол әріптер: (ر - ل - ا). Қалған он тоғыз әріп түгелдей жіңішке айтылады.

Олар:

ء - ب - ت - ث - ج - ح - د - ذ - س - ش - ع - ف - ك - م
ن - ه - و - ي

Мысалы:

حَكْم	جَهَدْ	ثَبَتْ	تَبَعْ	بَعَثْ	أَمِنْ
عَمَلْ	شَيْعَ	سَكَنْ	زَحَمْ	ذَهَبْ	دَفَعْ
وَجَدْ	هَدَفْ	نَجَدْ	مَسَحْ	كَسَبْ	فَتَشْ

Жаттығу: Тағынум немесе тарқиқ әріптеріне мән беріп оқыңыз.

إِذْ ظَلَمُوا	وَهُمْ مُعْرَضُونَ	فَلِيَتَّقَاسِ الْمُتَنَافِسُونَ
يَلْهُثْ ذَلِكَ	بِأَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ	لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَ لَا نَوْمٌ
مَاعْبُدُنَّمْ	مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ	وَ جَعَلَنِي مِنِ الْمُكْرَمِينَ
الَّمْ نَحْلُقُكُمْ	فَلَا يَعْرِنُكَ قَوْنُهُمْ	عَالَمِ الْغُيَبِ وَ الشَّهَادَةِ
اَرْكَبْ مَعَنَا	بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ	وَ هُوَ الْحَالِقُ الْعَلِيمُ
قُلْ رَبْ	هُوَ الْحَسِيرُ الْحَكِيمُ	وَ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ
بَلْ رَفَعَهُ اللَّهُ	لَا أَسْأَلُكُمْ أَجْرًا	مِنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ
عَامِلَةً نَاصِبَةً	عِبَادُ مُكْرَمُونَ	رَبَّنَا السَّمَاءَ الدُّنْيَا

Кейде жуан, кейде жіңішке айтылатын әріптер

Жоғарыда айтылғандай бұл әріптер үшеу: әлиф, ләм және ра.

Әлиф (۱) : бұл әріптің жуан немесе жіңішке айтылуы өзінен бұрынғы әріпке байланысты. Егер өзінен бұрын-ғы әріп тәфхим әріптерінің біреуі болса, онда әлиф жуан айтылады. Ал егер әлифтен бұрынғы әріп тәрқиқ әріптерінің біреуі болса, онда әлиф жіңішке айтылады. Мысалы:

Әлифтің тәфхим әріптерінен кейін келіп жуан оқылуы:

خَافَ صَامَ ضَاعَ

Әлифтің тәрқиқ әріптерінен кейін келіп жіңішке оқылуы:

ءَامَنَ بَائِعَ تَاجِرَ أَثَابَ جَاهَدَ

Жаттығу: Әлифтің жуан және жіңішкелігіне мән бере отырып оқыңыз.

طَافَ	ظَاهِرٌ	حَاكِمٌ	دَافَعَ	ذَاكِرٌ	زَاحِمٌ
سَارَعَ	شَابَهَ	عَامَلٌ	فَاتَحٌ	كَالَّمَ	مَانَعَ
تَازَلَ	تَهَايَا	تَوَاحِدٌ	تَيَامَنَ	غَابَ	قَامَ

Ләм (ل): ләм негізінде жіңішке айтылатын дыбысы, өйткені ол «Истифәл» әріптеріне жатады. «Истифәл» әріптері жоғарыда айтылғандай жіңішке дыбысталады.

Ләм тек қана «Лафзул жәләлә²⁰» дейтініміз Аллаһ اللهُ сөзінде ғана жуан айтылады. Ол екі жағдайда болады:

Біріншісі: егер «Лафзул жәләлә» اللهُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ фатхадан кейін келсе, «Лафзул жәләлә» дағы ләм жуан оқылады.

Мысалы: اللهُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ اللَّهُ

Екіншісі: егер «Лафзул жәләлә» اللهُ دَامَمَادَانَ даммадан кейін келсе, «Лафзул жәләлә» дағы ләм жуан оқылады.

Мысалы:

اللهُ نَصْرُ اللَّهِ رَسُولُ اللَّهِ عَبْدُ اللَّهِ

Ал егер «Лафзул жәләлә» اللهُ كَسْرَادَانَ кәсрадан кейін келсе, онда «Лафзул жәләлә» дағы ләм жіңішке оқылады.

Мысалы:

اللهُ بِاللَّهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

Жаттығу: Ләм әрібінің жуан және жіңішкелігіне көңіл бөле отырып оқыңыз.

اللهُ شَهِيدُ اللَّهِ رَحْمَةُ اللَّهِ بِذِكْرِ اللَّهِ أَمْرُ اللَّهِ رَسُولُ اللَّهِ

²⁰ Аллахтың ұлы есімі «Аллаһ»

بِآيَاتِ اللَّهِ	إِنَّ اللَّهَ	بِأَنْعَمِ اللَّهِ	بِإِذْنِ اللَّهِ	وَكَلِمَةُ اللَّهِ
عِنْدَ اللَّهِ	خَسْبَيْهِ اللَّهِ	كَلَامُ اللَّهِ	بِاللَّهِ	سَمِعَ اللَّهُ

Ра: ра (ر) әрпінің жуан айтылатын кездері:

Егер ра (ر) әрпінің өзі фатхалы немесе даммалы болса, жуан оқылады. Мысалы:

رَبِّيْ بِرَبِّكُمْ رَعُوفٌ رَحِيمٌ إِنَّ الْأَبْرَارَ رُطَابًا

Ра (ر) әрпі фатхалы болғанда, бір ғана сез "һуд" сүресіндегі 41-аятындағы **مَجْرَاهَا** сөзі «Имәлә»²¹ болып оқылады.

Егер ра (ر) әрпі асли (негізгі) өзгермейтін сукунды (ـ) болып, ал алдындағы әрпі фатхалы немесе даммалы болса, жуан оқылады. Мысалы:

الْقُرْآنُ مَرْيَمٌ مُرْتَقِبُونَ وَأَرْسَلَ تَرْمِيمُمْ فَلَا تَهْرَبْ

Егер ра әрпі сукунды болып, уасл һемзәдан кейін келсе, жуан оқылады. Мысалы:

الَّذِي ارْتَضَى وَقُلْ رَبِّ ارْحَمَهُمَا إِنِّي أَرْجِعُهُمْ إِنِّي أَرْتَبَّتُهُمْ

Егер ра әрпі тоқталуға байланысты сукунды болып алдындағы әрпі фатхалы немесе даммалы болса, жуан оқылады. Мысалы:

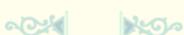
غُرْفٌ قَبْلَ الْغَرَبِ ثُمَّ نَظَرٌ وَسَرَّ وَاسْتَكْبَرَ قَوْلُ الْشَّرِ

Егер ра әрпі тоқталуға байланысты сукунды және алдындағы әріп сукунды болып, оның алдындағы әріп фатхалы немесе даммалы болса, жуан оқылады.

Мысалы:

وَالْعَصْرِ وَالْفَجْرِ مِنَ الْكُفَّرِ وَالْوَتْرِ إِذَا يَسْرِ

²¹ «Имәлә» туралы 74 беттен толығырақ мәлімет аласыз.

Егер ра әрпі сукунды болып, алдындағы әріп кәсралы өзінен кейінгі әріп «Истила» яғни жуан әріптердің біреуі болса, жуан оқылады. Мысалы:

إِرْصَادًا فِرْقَةً قُرْطَاسٍ

Ra (ر) әрпінің жіңішке оқылатын кездері:

Егер ра (ر) әрпі кәсралы болса, жіңішке оқылады.

Мысалы:

رَجَالُكُمْ رَدْعًا رِزْقًا يُرِيدُ اللَّهُ رَبُّ اغْفِرْ لِي فِرْعَوْنَ

Егер ра (ر) әрпі сукунды болып, алдындағы әріп кәсралы болса, жіңішке оқылады. Мысалы:

فَاصْبِرْ رَبُّ اغْفِرْ لِي فِرْعَوْنَ

Егер ра (ر) әрпі ард²² сукунды болып алдындағы әріп кәсралы болса, жіңішке оқылады. Мысалы:

فَأَنْتَصِرْ وَأَذْجَرْ يَوْمَ عَسِيرْ مُنْتَشِرْ

Егер ра (ر) әрпі ард сукунды болып, алдындағы сукунды, бірақ жіңішке айтылатын әріп болып, оның алдындағы әріп кәсралы болса, жіңішке оқылады. Мысалы:

اللَّطِيفُ الْجَيْرُ أَهْلُ الذِّكْرِ السَّحْرُ

Егер ра (ر) әрпі ард сукунды болып, алдындағы иә лин әрпі болса, жіңішке оқылады. Мысалы:

كَهْيَةُ الطَّيْرِ ذَلِكَ حَيْرٌ لَا ضَيْرٌ

²² "Ард" - дегеніміз кез келген сөздің немесе аяттың соңында тоқталатын болса, харакатына қарамастан оқылатын сукун.

Төменгі сөзде егер тоқталатын болса да, ра жуан оқылғаны абзал:

أَيْسَ لِي مُلْكٌ مِّصْرٌ

Ал төменгі сөздерде ра жіңішке оқылғаны абзал:

عَيْنَ الْقِطْرِ عَذَابِي وَنُذُرِ

Жаттығу: «ра» әрібін жоғарыдағы қағидаларға сай оқыңызы.

لَبِالْمِرْصَادِ	وَقَالَ ادْخُلُوا مِصْرَ	فَلَا تَقْهَرْ	خُسْرٍ
فِيهَا السَّيَرِ	هَارُونَ تَحْمِلُهُ	قَدْ قُدْرَ	مُنْهَمِّرٍ
الْقُرْآنَ	سَمِيعٌ بَصِيرٌ	الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ	مُنْهَمِّرٍ
وَمَا أَرْسَلُوا	فَمَنْ يَكُفُرُ بِالظَّاغُوتِ	تُرْجِي	فَاهْجُرْ
وَإِذْ كَعَيَ	وَاللَّيْلِ إِذَا يَسْرِ	أَمْ ارْتَابُوا	رُشْدًا
كَانَ كُفِرَ	إِلَى شَيْءٍ نُكَرِ	فِيهَا السَّيَرِ	سَقَرَ
سَمِيعٌ بَصِيرٌ	فَمَا تُغْنِ النُّذُرُ	الْيُسْرَ	رُزْقُوا
وَدُسْرٍ	الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ	كَانَ كُفِرَ	اَسْتَغْفِرَةُ
لِمَنِ ارْتَضَى	كَفَرُوا الرُّعَبَ	بِرُسُلِي	الْعُسْرَ
تُرْجَعُ الْأُمُورُ	جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ	وَلَا تُصَرِّ	وَسُعْرَ
الرِّيَاحَ	أَنْ لَنْ يَحُورَ	وَيُولُونَ الدُّبَرَ	فِي الرُّبُرِ
قَدْ قُدْرَ	وَفِي الرَّقَابِ	عَذَابَ النَّارِ	شَكُورٍ

Мәдд

Мәдд – дыбысты созу деп мәдд әріптерінің тақырыбында түсіндірліді. Бірақ тәжуид ілімінде мәдд, яғни созып оқу екі харакат мөлшерімен шектелмейді. Екі харакаттан артық төрт немесе алты харакатқа дейін созылады. Төрт немесе алты харакатқа дейін созу үшін арнайы себептер қажет. Ол себептер «мәдд себептері» деп аталады. «Мәдд себептері» екеу олар: һәмзә және сукун. (، ـ)

Мәдд түрлері

1) *Мәдд табиғи (Мәдд ағли)*

Егер мәдд әрпінен (ـ و ـ ا) кейін мәдд себептері болған һәмзә және сукун (ـ و ـ) келмесе, мәдд табиғи (негізгі мәдд) болады. Созу мөлшері – екі харакат. Бір харакат мөлшері саусақты орташа жылдамдықпен бұгу арқылы есептеледі.

Мысалы:

قالوا وَضَحَاهَا بِيْمِينِهِ يُوصِيكُمْ مَالِكٌ

Құранда кейбір сөздердің сонында әлиф әрпі үстінде дөңгелек сукун тәрізді белгімен кездеседі . Егер осы әлиф кездескен сөзде тоқталатын болса, онда әлиф мәдд табиғи болып екі харакатқа созылады. Ал егер тоқталмай келесі сөзben жалғастырылатын болса онда әлиф оқылмайды.

Мысалы:

كَانَتْ قَوَارِيرًا الْظُّنُونَ لَكِنَّا أَنَا نَذِيرٌ السَّبِيلَ الرَّسُولَةِ

Құранда соңғы әрпі үстінде "ән" тәнуині болған һәмзәмен келетін сөздер бар. Негізінде "ән" тәнуині әлиф әрпімен бірге жазылатынын айтып өткенбіз. Бірақ кейде һәмзә әлифсіз үстінде тек қана қос фатха "ән" тәнуинімен

кездеседі. Міне, осындаған әлифсіз ұстінде тек қана қос фатха "ән" тәнүинімен кездескен сөзде тоқталатын болса, мәдд табиғи болып, екі харакатқа созып оқып тоқталады. Тоқталмай келесі сөзben жалғастырылса, басқа ережелерге сәйкес оқылады.

Мысалы:

وَنَدَاءُ

دُعَاءٌ

جَزَاءٌ

مَاءٌ

بِنَاءً

Ескерту: Егер мәдд әріптер уасл һәмзәмен кездессе, созылып оқылмайды.

Мысалы:

قُلْ اذْهَرُوا اللَّهُ

وَمَا فِي الْأَرْضِ

وَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ

Жаттыгу: Мәд әріптерін тауып оқыңыз.

وَدًا

الْفَادِرُ

نُوحِيهَا

وَأَمْلِي

عَلِيِّمًا حَكِيمًا

دَوْرًا

إِنْ نَسِينَا

الْيَمِينُ

الْفَاجِرُ

مُبَشِّرِينَ

رَدًا

وَرِدًا

يَمِينُ

بِضَنِينِ

يَهْدِيْكُمْ لَقَدِيرٍ

2) Созу себебі һәмзә болатын мәддер:

a) **Мәдд муттасыл:** Егер бір сөзде мәдд әрпінен (ا - و - ي) кейін һәмзә (ء) келсе, мәдд муттасыл болады. Созып оқу уәжіп, мөлшері төрт немесе бес харакат. Мысалы:

لِلْفُقْرَاءِ

هَبِّنَا مَرِيْثَا

ثَلَاثَةٌ قُرُوْءٌ

إِذَا جَاءَ

السَّفَهَاءُ

وَالسَّمَاءَ

وَجِيءَ

وَمَا مَسَّنِي الشُّوْءُ

ә) **Мәдд мунфасыл:** Егер екі бөлек сөзде мәдд әрпінен (ا - و - ي) кейін һәмзә (ء) келсе, яғни алдыңғы сөздің соңғы

әрпі мәдд әрпі, кейінгі сөздің бірінші әрпі һәмзә болса мәдд мунфасыл болады. Созу мөлшері екі, төрт немесе бес харакат.

Мысалы:

وَفِي أَنفُسْكُمْ

قُوَا أَنفُسْكُمْ

إِنَّا أَعْطَيْنَاكُمْ

وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ

فِي أَيِّ صُورَةٍ

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ

б) Мәдд бәдәл:

Егер мәдд әрпінің алдында һәмзә болып және мәдд әрпінен кейін һәмзә немесе сукун келмесе, мәдд бәдәл болады. Созу мөлшері – екі харакат. Мысалы:

أَمْنُوا إِيمَانًا وَقُرْءَانَ وَقُرْبَانَ قُلْ إِيَّ وَرَبِّي وَيَسْتَبْشِرُونَكَ

Жаттыгу: Мәдтердің түрлеріне қарай бөліп оқы.

لَتَنَوْءُ مَسْتُولًا

رَبِّتُهَا يُضِيءُ

يَا أَكْبَاهَا الْإِنْسَانُ

حُنَفَاءُ

لِيُسْوِعُوا

وَلَا الْمُسِيءُ

لَيْرَدَادُوا إِيمَانًا

أَنْتُونِي

إِلَيَّا لَافِ

سِيَئَتْ وُجُوهُ

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ

(٥ - ٩) «Нә» әл-Кинәйә

Араб тілінде сөздің сонына жалғанатын даммалы және кәсралы һә әрпі бар. Ол "дамир" деп аталады. Дамир – есімдік. Міне, осы есімдік тәжуид ілімінде «Нә» әл – Кинәйә деп аталады.

Мысалы:

وَاللَّهُ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ

يُضَاعِفُ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَخْلُدُ فِيهِ مُهَاجِنًا

تَبَارَكَ الَّذِي يَبِدِي الْمُلْكَ

يَا أَكْبَاهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُوا عَلَيْهِ وَسَلَّمُوا تَسْلِيمًا

إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ
 شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ
 يُصِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا
 وَمَنْ أَوْفَى بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهِ اللَّهُ

وَإِنْ تَشْكُرُوا يَرْضُهُ لَكُمْ
 خَلَقْتُمْ مِنْ تُرَابٍ
 إِنَّهُ كَانَ تَوَابًا
 فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَابُ

«*Іә*» ал-Кинәйә кей жағдайларда мәдд ард болып екі харакатқа созылып оқылады, кейде мәдд мунфасыл болып екі, төрт немесе бес харакатқа созылып оқылады, кейде тіпті созымай тек харакатымен ғана оқылады.

Олай болса «*Іә*» ал-Кинәйәнің үш түрі бар:

1) «*Іә*» ал-Кинәйә - ның мәдд ард болып екі харакатқа созылып оқылатын кез:

Егер «*Іә*» ал-Кинәйә харакатты екі әріптің арасында болса, онда мәдд ард болып екі харакатқа созылып оқылады.

Мысалы:

إِنَّهُ كَانَ تَوَابًا يُصِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ

2) «*Іә*» ал-Кинәйә - ның мәдд мунфасыл болып екі, төрт немесе бес харакатқа созылып оқылатын кез:

Егер «*Іә*» ал-Кинәйә харакатты екі әріптің арасында болып, өзінен кейінгі әріп һәмзә болса, онда мәдд мунфасыл болып екі, төрт немесе бес харакатқа созылып оқылады.

Мысалы:

وَمَا يُصِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ وَاللَّهُ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ

Ескерту:

Бірінші: «*İه*» әл-Кинәйә тоқталмай өзінен кейінгі сөзбен жалғастырылып оқылғанда ғана созылып оқылады, егер «*İه*» әл-Кинәйә - да тоқталса, онда еш созылмайды. Созылып оқылатын «*İه*» әл-Кинәйә даммалы болса қасына кішкентай уәү әрпі жазылады, ал егер кәсралы болса кішкентай іә әрпі жазылады.

Екінші: Құранда екі сөзде «*İه*» әл-Кинәйә харакатты екі әріптің арасында болса да созылып оқылмайды. Ол: "Зумәр" сүресі 7 және "Алақ" сүресі 15 аяттарындағы сөздер:

وَإِنْ تَشْكُرُوا يَرْضُهُ لَكُمْ – كَلَّا لَئِنْ لَمْ يَتَّهِ لَنْسَفَعُنْ بِالنَّاصِيَةِ

3) «*İه*» әл-Кинәйә-ның созылмай тек қана харакатымен оқылатын кез:

Егер «*İه*» әл-Кинәйә арасына түсken екі әріптің біреуі сукунды болса, онда созылмай оқылады.

Мысалы:

بَيَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ يُضَاعِفُ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ	يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُوَّا عَلَيْهِ وَسَلَّمُوا تَسْلِيمًا وَمَنْ أَوْفَى بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهِ اللَّهُ

Ескерту:

«*İه*» әл-Кинәйә Құранда бір сөзде ғана сукунды әріптен кейін келгенде мәдд табиғи болып екі харакатқа созылып оқылады. Ол: "Фурқан" сүресі 69 аяттағы сөз.

وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانًا

Жаттығу. «Іә» әл-Кинәйәны жоғарыда айттылған
үш ережесеге сай оқыңыз.

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ
قالَ لَهُ صَاحِبُهُ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ

خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ
وَهُوَ يُحَاوِرُهُ أَكَفَرَتْ

لَا يَمْسِهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ
لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ

3) Созу себебі сукун болатын мәддтер:

Бұл мәддтерге бастамас бұрын сукунның түрлерін білу керек. Сукунның екі түрі бар.

Біріншісі: әріптің үстіне жазылатын, міндетті түрде оқылатын сукун белгісі. Осы сукун белгісі **«сукун ләзим»** немесе **«сукун асли»** деп аталады.

Екіншісі: жазылмайтын, бірақ кез келген сөзде немесе аятың соңында тоқталатын кезде харакатқа немесе **«ин»**, **«ун»** (- ـ) тәнуиндеріне қарамастан оқылатын сукун. Бұл сукун **«сукун ард»** деп аталады. Осы сукундарға байланысты созу себебі сукун болатын мәддтер өзара бөлінеді.

a) Мәдд ард

Егер мәдд әрпінен (ا - و - ي) кейін тоқталуға байланысты пайда болатын **«сукун аридъ»** келсе, мәдд арид болады. Созу мөлшері екі, төрт, алты харакат.

Мысалы:

إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ إِنْ كُنْتُمْ نَسْتَعِينُ
اِلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ إِنَّمَا تَرَكَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ

ә) Мәдд ләзим

Егер мәдд әрпінен (ا - و - ي) кейін сукун ләзим (ـ) келсе мәдд ләзим болады. Созу уәжіп, мөлшері алты харакат. Мысалы:

كَهْيَعْصٰ	الْمَصٰ	ـَلَانَ

Жаттыгу: مَدْ ارْدَنْ مَدْ لَزِيمِيْدِ تَأْوِيْتَ اَرْجَسِيْنِه
сай оқыңыз.

حَمٌ	الْحَافَةُ	الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ	اَهْدَنَا الصَّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ
الْمُ	مَلِكُ النَّاسِ	فِي تَضْلِيلٍ	قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ
عَسْقٌ	الصَّابِرُونَ	كَعَصْفٍ مَأْكُولٍ	وَ فِرْعَوْنَ ذِي الْأُوتَادِ

ә) Мәдд лин

Тәжүид ілімінде мәдд әріптерімен қатар лин әріптері бар. Лин әріптері екеу. Ол алдындағы әрбі фатхалы болған сукунды уәу немесе иә әріптері (و - ي). Сукун лин әрпінен кейін келгені үшін мәдд лин деп аталады. Мәдд лин дәл мәдд аридъке ұқсас. Егер лин әрпінен кейін сукун аридъ келсе, мәдд лин болады. Созу мөлшері екі, төрт, алты харакат. Мысалы:

هَذَا الْبَيْتِ	سَوْءٍ	وَالصَّيْفِ	قُرْيَشٍ

Жаттыгу: مَدْدَ لِينَ اَرْبِيْتَرِيْنِ تَأْوِيْتَ اَكْيَنْ

الْمَغْضُوبِ	مِنْ حَوْفِ	إِنَّ الْإِنْسَانَ	الرَّحِيمِ
كُفُواً أَحَدُ	هَذَا الْبَيْتِ	بِأَصْحَابِ الْفِيلِ	يُقِيمُونَ

Мәдд ләзимнің түрлері төртей:

1) Мәдд ләзим кәлими мухаффәф – сөздегі женіл мәдд ләзим мағынасын білдіреді. Егер мәдд әрпінен кейін сукун келсе, мәдд ләзим кәлими мухаффәф болады. Мухаффәф – женіл деп аталуы сукунның шәддәсyz келгені үшін. Бұл Құранда бір сөзде "Юунус" сүресі 51 және 91 аяттарындағанда кездеседі:

آلَانَ وَقَدْ كُنْتُمْ بِهِ تَسْتَعْجِلُونَ – آلَانَ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ وَكُنْتَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ

2) Мәдд ләзим кәлими мусәкқал – сөздегі ауыр мәдд ләзим мағынасын білдіреді. Егер мәдд әрпінен кейін шәддәлы әріп келсе, мәдд ләзим кәлими мусаққал болады. Мусаққал – ауыр деп аталуы мәддтен кейін шәддәның келгені үшін.

Мысалы:

وَلَا الضَّالِّينَ لِيَحْاجُوْكُمْ بِهِ عِنْدَ رَبِّكُمْ وَلَا الضَّالِّينَ

قُلْ إِنَّهُجُونِي فِي اللَّهِ أَكْحَاجُونِي فِي اللَّهِ قُلْ إِنَّهُجُونِنَا

قُلْ أَغْفِيْرَ اللَّهِ تَأْمُوْرُونِي أَعْبُدُهُ قُلْ إِنَّ اللَّهُ أَذِنَ لَكُمْ

3) Мәдд ләзим харфи мухаффәф - әріптегі женіл мәдд ләзим деген мағынаны білдіреді. Егер муқаттаға әрпінің оқылуында мәдд әрпінен кейін сукун шәддәсyz болса, мәдд ләзим харфи мухаффәф болады.

Мысалы:

صَ وَالْقُرْآنَ ذِي الدُّكْرِ الرَّ طَسْ قَ وَالْقُرْآنَ الْمَجِيدِ

4) Мәдд ләзим харфи мусәкқал - әріптегі ауыр мәдд ләзим деген мағынаны білдіреді. Егер муқаттаға әрпінің

оқылуында мәдд әрпінен кейінгі әріп шәддәлы оқылса, мәдд ләзим харфи мусәкқал болады. Мысалы:

Бұл мәдд ләзим түрлерінің барлығы алты харакатқа созылады.

Жаттығу: Жоғарыдағы төрт мәдтерді тауып, ережелеріне сай оқыңыз.

الْحَقَّةُ

الْطَّامِمُ الْكُبِيرُ

نَ وَالْقَلْمَنْ وَمَا يَسْطُرُونَ

صَالٌ

كَهِيْعَصْ

فَإِذَا جَاءَتِ الصَّاحَةُ

طسم

ءَآلَانَ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ وَكُنْتَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ

Мұқатта‘а әріптепері

Құранда кейбір сүрелер әріптермен басталады. Бұл әріптер алфавиттегі негізгі атауларымен оқылады. Осы әріптер *мұқатта‘а әріптепері* деп аталады. Құранда 29 сүре мұқаттаға әріптерімен басталған. Мұқаттаға әріптері барлығы 14 әріп. Олар: әлиф, ҳә, ра, син, сад, та, айн, қаф, кәф, ләм, мим, нун, һә, иә.

ا - ح - ر - س - ص - ط - ع - ق - ك - ل - م - ن - ه - ي

Мысалы:

الْمَ كَهِيْعَصْ صَالٌ طسم الم

قَ نَ الرَّ حَمْ عَسْقَ طَهْ يَسْ

Бұлардың ішінде 8 әріп алты харакатқа созылады. Олар: син, сад, айн, қаф, кәф, ләм, мим, нун.

س - ص - ع - ق - ك - ل - م - ن (كَمْ عَسْلُ نَفَصْ)

Осы әріптер мәдд ләзимге жатады. Жақшадағы сөйлем осы әріптерден жеңіл жатталу үшін құрастырылған. Бұл әріптер дыбысталғанда, ортаңғы әріптері мәд әрібі

болғандықтан (ع - айн, ق - қаф ن - нун) алты харакатқа созылады.

Мысалы:

ص ق ن عسق كهیعص المص

5 әріп екі харакатқа созылады. Олар: хө, ра, та, һө, иә.

ح - ر - ط - ه - ي

Мысалы:

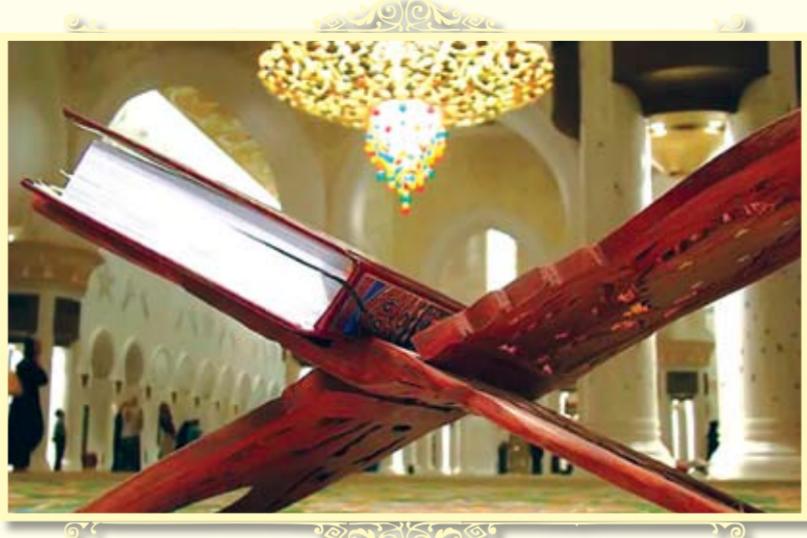
طه يس الر حم كهیعص

1 әріп тіпті созылмайды, ол: әлиф (ا)

Мысалы: الم المر المص الر

Жаттыгу. Созылуына қараій оқыңыз.

ق	ن	ه	س	ع	س	ر	ال
الم	كهیعص	المر	المص	طسم	ص	اله	يس الر حم

Уақф (الْوَقْفُ)

Құран оқыған уақытта тыныс алу үшін тоқтауға «уақф» делінеді. **Уақф** – сөздің тілдік мағынасы *тоқтау*, *сөзді бөлу* дегенді білдіреді. Құран оқыған кезде «тоқтау және тоқтаған жерден әрі қарай жалғастыруды» білдіретін уақф ілімін үйрену әрбір Құран оқушы үшін өте маңызды. Өйткені Құранды оқығанда уақыфтарға сай тоқтап оку – Құранның мағынасының бұзылмай дұрыс оқылуы үшін қажет.

◆ Егер кез келген сөздің немесе аяттың соңына тоқтау керек болып, сол сөздің соңындағы әріп хәракэтты болса, хәракәт оқылмастан әріп сукунмен тоқталады. Ал егер келесі сөзben жалғастырып оқитын болса, хатакатымен толық оқылады.

<i>Oқылуы</i>	<i>Жазылуы</i>
قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ.	قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ.
رَبِّ الْعَالَمِينَ.	رَبِّ الْعَالَمِينَ.
إِيَّاكَ نَعْبُدُ.	إِيَّاكَ نَعْبُدُ.

◆ Егер сөздің соңы тәнуинді, яғни дамма тәнуині (-) немесе кәсрә тәнуині (-) болса, тәнуин оқылмай сукун ретінде тоқталады.

Ал егер келесі сөзben жалғастырып оқитын болса, хатакатымен толық оқылады.

<i>Oқылуы</i>	<i>Жазылуы</i>
قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ.	قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ.
أَبْجِرْ كَرِيمٌ.	أَبْجِرْ كَرِيمٌ.

♦ Ал егер фәтхалы тәнуин (—) болса, тәнуин әлифке ауысып, мәдді табиғи сияқты созып оқығаннан кейін тоқталады. Ал егер келесі сөзben жалғастырып оқытын болса, харакатымен толық оқылады.

Мысалы:

Oқылуды	Жазылуды
أَجْرًا عَظِيمًا	أَجْرًا عَظِيمًا

Құрандағы Уақғ (тоқтау) белгілері:

(م) **Тоқтау (ләзім):** Егер тоқтамаған жағдайда мағынаның өзгеріске ұшырауы мүмкін болғандықтан тоқтаған дұрыс.

Мысалы:

إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ وَالْمَوْتَىٰ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ ثُمَّ إِلَيْهِ يُرْجَعُونَ

(لا) **Тоқтамау.** Оқылып жатқан аяттың кейінгі аятпен мағына жөнінен бір-бірімен байланысты болған жерлерде болады. Егер қандайда бір себеппен тоқталатын болса, аятты сәл кейінректен алып жалғастырады. Егер белгі аяттың соңында болса, кейіннен қайта бастаудың керегі жоқ.

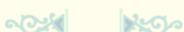
Мысалы:

الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ طَبِيبَنَ لَا يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ.

(ج) **Жәйіз:** Тоқтауға да немесе тоқтамай өтуге де болады.

Мысалы:

نَحْنُ نُقْصُ عَلَيْكَ بَنَاهُمْ بِالْحَقِّ إِنَّهُمْ فِي هُنْدَىٰ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزَدْنَاهُمْ هُدًىٰ

(صلی) - тоқтамаған абзал. Мысалы :

وَإِن يَمْسِسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ[ۖ] وَإِن يَمْسِسْكَ بِخَيْرٍ فَهُوَ عَلَىٰ
كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

(قلی) - тоқтаған абзал. Мысалы :

قُلْ رَبِّي أَعْلَمُ بِعِدْهِمْ مَا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا قَلِيلٌ[ۖ] فَلَا تُمَارِ فِيهِمْ.

(ص) **Жалғастыру** - Аяттың ұзындығы немесе қандай да бір себеппен дем (aya) жетпеген жағдайда тоқтауға рұқсат етілген жерлерде болады.

(...)- Бір-біріне жақын екі жерде орналасқан бұл белгі болған жерде біреуінде тоқталатын болса, екіншісінде тоқтамау керек. Яғни, екеуіне бірдей тоқтауға болмайды.

Мысалы:

ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَبَّ لَهُ دُوَيْ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ

Сәждे аяттары

Құрандағы сәжде жайлыштырылған аяттарды естігенде немесе оқығанда әрбір мұсылман мандайын сәждеге қоюға міндettі (уәжіп). Мұны «**тіләуат сәждесі**» дейміз. Бұл жайында Пайғамбарымыздың мына хадисі дәлел: «Егер адам баласы сәжде аятын оқыса, дереу сәжде жасайды. Сонда шайтан жылап былай дейді: нендей өкініш, адам баласына сәжде жаса деп әмір қылынды, ол да сәжде жасады, сол үшін Аллах тағала оған жаннатты нәсіп етті. Ал мен сәжде жасауда бұйырылдым, бірақ бас тарттым, сол үшін тозақ оты маған нәсіп болды»²³.

²³ Сахих Муслим 81

Тиләует сәждесі Құранның 14 жерінде кездеседі. Олар:

1. «Аграф» сүресі, 7/206	8. «Нәміл» сүресі, 27/25
2. «Рағыд» сүресі, 13/15	9. «Сәжде» сүресі, 32/15
3. «Нахл» сүресі, 16/49	10. «Сад» сүресі, 38/24
4. «Исра» сүресі, 17/107	11. «Фұссилат» сүресі, 41/37
5. «Мәрьям» сүресі, 19/58	12. «Нәжім» сүресі, 53/62
6. «Хаж» сүресі, 22/18	13. «Иншиқақ» сүресі, 84/21
7. «Фұрқан» сүресі, 25/60	14. «Ғалақ» сүресі, 96/19

Тіләуат сәждесінің жасалуы:

Құранды жаттау немесе қайталап оқу мақсатымен бірнеше мәрте сәждे аятын қайталап оқитын болса – бұлардың барлығына бір сәжде жасау жеткілікті. Ал егер Құрандағы әр түрлі сәжде аяттарын оқитын болса әр қайсысына бөлек-бөлек сәжде жасауы қажет.

Сәжде уәжіп болуы үшін аяттағы сәжде сөзін алдындағы және артындағы сөзben қосып окуы жеткілікті. Сонымен қатар сәжде аятын жазу немесе қарау (дыбыссыз) сәжде жасауды қажет етпейді²⁴. Егер көлікте сәжде аятын оқыған болса, басын ию арқылы ишаратпен сәжде жасай алады, Алайда көлікте немесе жолда сәжде жасау мүмкіншілігі жоқ болса, жағдайына қарай үйінде сол оқылған сәжде аятының сәждесін кешіктіріп жасаса болады. Өйткені сәжде аятының нақты уақыты белгіленбеген²⁵.

Намаздан тыс уақытта Құраннан тиләуат сәждесін оқыған болса, дереу қиямға тік түрып «Аллаһу әкбәр» деп тәкбір айтып сәждеге жығылады. Сәждеде үш мәрте «Су-

²⁴ Шарнул Мания 500

²⁵ Абдул Хамид Махмуд Таһмази, әл-Фикһул Ханафи фи сәубил жәдид, Сәждэтүл тиләуә, 1/ 287

бухаана раббиал а‘ла» дегеннен кейін «Аллаһу әкбәр» деп сәждеден тұрып жатқанда «Сами‘нә уә әта‘нә ғуфраанәкә раббәнә уә иләйкәл масиир» (سَمِعْنَا وَأَطْعَنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصَيرُ) деп айтады. Ал намазда тиләуат сәждесін оқыған болса, намазда қолды көтермestен бірден «Аллаһу әкбәр» деп сәждеге жығылады. Сәждеде үш рет «Субухаана раббиал а‘ла» дегеннен кейін қайта тұрып намазын тоқтаған жерінен жаластырады.

Намаздан тыс уақытта Құраннан тиләуат сәждесін оқыған жағдайда

Киямға тік тұрып «Аллаһу әкбәр» деп тәкбір айтып сәждеге жығылады.

Сәждеде үш мәрте «Субухаана раббиал а‘ла» деп айтады

«Аллаһу әкбәр» деп сәждеден тұрып жатқанда

(سَمِعْنَا وَأَطْعَنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصَيرُ)

«Сами‘нә уә әта‘нә ғуфраанәкә раббәнә уә иләйкәл масиир» деп айтады.

2

3

Намазда тиләуат сәждесін жасау

Қолды көтермestен бірден «Аллаһу әкбәр» деп сәждеге жығылады.

Сәждеде үш рет «Субухаана раббиал а‘ла» дегеннен кейін қайта тұрып намазын тоқтаған жерінен жаластырады.

1

2

Сәкта (السُّكْتَةُ)

Сәкта: оқу барысында, ары қарай жалғастырып оку ниетімен 1 секундтық, аз ғана тыныс алмай кідіріс жасау дегенді білдіреді. Ол Құранның 4 жерінде кездеседі:

<i>Cype</i>	<i>Tүсіндірме</i>
1. «Кәһф» <i>وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوْجَاحًا ۝ ۱۰۰ ۝ قَبِيمًا لَيْنِدَرَ</i>	Бұл аяттағы: (عِوْجَاحًا) сөзінің соңындағы тәнүин - әлифке ауысып, біраз (1 секунд) кідіріс жасап, артынша (قَبِيمًا) сөзі оқылады. Бұл аяттың соңы болғандықтан сәкта жасамай тоқтауға болады.
2. «Ясин» <i>قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَن بَعَثَنَا مِنْ مَرْقَدِنَا هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ ۝ ۵۲ ۝</i>	Бұл жерде (مِنْ مَرْقَدِنَا) сөзінен кейін тыныс алмай біраз (1 секунд) кідіріс жасап, артынша (هَذَا) сөзі оқылады.
3. «Қиямет» <i>وَفِيلَ مَنْ رَاقِ ۝ ۲۷ ۝</i>	Бұл аятта (مَنْ) сөзінен кейін, сәкта үшін сәл (1 секунттай) кідіргеннен кейін (رَاقِ) сөзі оқылады.
4. «Мұтаффифин» <i>كَلَّا بِلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ۝ ۱۴ ۝</i>	Бұл аятта (بِلْ) сөзінен кейін тыныс алмай біраз (1 секунд) бөгелгеннен кейін (رَانَ) сөзі оқылады.

Құранда сәкта (سُكْتَةُ) немесе (س) белгісімен белгіленеді.

Имәлә (الْإِمَالَةُ)

Имәлә дегеніміз сөздегі фатха харекатінің кесраға, алифттың и әріпіне ауысып оқылуына айтылады. Бұл Құранның бір жерінде ғана кездеседі. Ол «худ» сүресінің 41 аятында:

(وَقَالَ ارْكَبُوا فِيهَا بِسْمِ اللَّهِ مَجْرِا هَا وَمُرْسَاهَا إِنَّ رَبِّي لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ)

Oқылуы	Жазылуы
مَجْرِهَا	Мажрәһа
Мәжрәhә	Мәжраahә

Құран 30 парадан тұрады. Құранның 20 бетіне бір пара дейміз. Құранда 114 - суре, 6236 - аят, 77437 - сөз, 323671 - әріп бар.

ҚЫСҚА СҮРЕЛЕР, АЯТТАР МЕН ДҮҒАЛАР

"Фатиха" сүресі ﴿سورة الفاتحة﴾

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١﴾ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ﴿٢﴾ مَالِكُ يَوْمِ الدِّينِ

إِلَيْكَ نَعْبُدُ وَإِلَيْكَ نَسْتَعِينُ ﴿٤﴾ اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿٥﴾ صِرَاطَ

الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرَ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ﴿٦﴾

Мағынасы:

Қыылған шайтаннан Аллаһқа сыйынамын.

Рахман һәм Рахымды Аллаһтың атымен ...

1. Барлық мадақ пен мақтаулар әлемдердің Раббы Аллаһқа тән.
2. Ол Рахман һәм Рахымды.
3. Есеп күнінің, ақырет күнінің жалғыз Иесі.
4. Саған ғана ғибадат етіп, Сенен ғана жәрдем сұраймыз.
5. Бізді тұра жолға сал.
6. Ашуыңа, қарғысыңа ұшырағандар мен тұра жолдан тайып, адасқандардың жолына емес, өзіңің ырыс береке мен ерекше шарапатыңды төккен салиқалы құлдарыңың жолымен жүргіз.

﴿سُورَةُ الْبَقَرَةِ﴾ 5 аяты "Бақара" сұресінің алғашқы

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ
 بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 إِنَّمَا ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رِبَّ فِيهِ هُدًى لِلْمُتَّقِينَ ﴿١﴾
 الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ
 بِالْغَيْبِ وَيَقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٢﴾
 وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا
 أَنْزَلَ إِلَيْكَ وَمَا أَنْزَلَ مِنْ قَبْلِكَ وَبِالآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٣﴾
 أُولَئِكَ عَلَىٰ هُدًى
 مِنْ رَبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٤﴾
 ﴿٥﴾

Магынасы:

Ә'узы билләhi минаш-шайттанир-ражим.

Бисмилләәһир-рахмаанир-рахиим

1. Әлиф, Ләэм, Миим (Ұғымын Аллаh біледі)
2. Міне, осы Кітапта күмән жоқ, тақуалар үшін жол көрсетуші.
3. Сондай-ақ, ол тақуалар ғайыпқа иман келтіреді. Намаздарын толық орындайды. Өздеріне берген нығметтерімізден (Аллаh жолында) жұмсайды.
4. Әрі саған түсірілген Кітапқа, әрі сенен бұрынғыларға түсірілгендеге сенеді. Ақыретке де олар анық наанады.
5. Міне, бұлар - Раббылары тарапынан тұра жолға түсірілгендер мен Аллаhтың азабынан құтылып, мәңгілік сый-сияпатына қол жеткізуілер.

"Асыр" сүресі ﴿سورة العصر﴾

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَالْعَصْرِ ﴿١﴾ إِنَّ الْإِنْسَانَ فِي حُسْرٍ ﴿٢﴾ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَرَاهُوا بِالصَّبْرِ ﴿٣﴾

Мағынасы:

Әузу билләһи минаш-шайттанир-ражим.

Бисмилләәһир-рахмаанир-рахиим

1. Заманаға ант етемін.
2. Бұқіл адам баласы зиянда.
3. Бірақ иман келтіріп, ізгі істер істегендер мен бір-біріне ақиқат пен сабырды үгіттескендер басқа.

"Нұмәзә" сүресі ﴿سورة الْهُمَزَة﴾

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَيْلٌ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُمَزَةٍ ﴿١﴾ إِلَّا الَّذِي جَمَعَ مَا لَهُ وَعَدَدَهُ ﴿٢﴾ يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ
أَخْلَدَهُ ﴿٣﴾ كَلَّا لَيَنْبَدَدَ فِي الْحُطْمَةِ ﴿٤﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحُطْمَةُ ﴿٥﴾
نَارُ اللَّهِ الْمُوْقَدَةُ ﴿٦﴾ الَّتِي تَطْلُعُ عَلَى الْأَفْنَدَةِ ﴿٧﴾ إِنَّهَا عَيْنَهُمْ مُؤْسَدَةٌ
فِي عَمَدٍ مُمَدَّدَةٍ ﴿٨﴾

Мағынасы:

Әузу билләһи минаш-шайттанир-ражим.

Бисмилләәһир-рахмаанир-рахиим

1. Эрбір һұмәзә мен лумәзәға қандай өкінішті, (олар елді бір-біріне айдан салып өсек айтушылар),

2. Дүние жинап оны қайта қайта санағандарға
3. Дүниесін мәңгі өмір сүргізеді деп ойлайды.
4. Олай емес! Әлбетте, ол «Хутамаға» тасталады.
5. «Хутаманың» не екенін білесің бе?
- 6-7. Ол - Аллах жаққан жүректерді шалатын от.
- 8-9. Бұл от олардың үстіне жабылады. Өздері де ұзын діңгектерге байланады.

"Фил" сүресі ﴿سورة الفيل﴾

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ
 بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ ﴿١﴾ أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ
 وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَايِيلَ ﴿٢﴾ تَرْمِيهِم بِحَجَارَةٍ مِّنْ سِجِيلٍ ﴿٣﴾
 فَجَعَلَهُمْ كَعْصِفٍ مَّا كُوِلٍ ﴿٤﴾

Магынасы:

Ә'узы билләхи минаш-шайттанир-ражим.

Бисмилләэһир-рахмаанир-рахииим

1. Раббыңың піл иелеріне не істегенін көрмедің бе?
2. Олардың айлакерліктерін босқа жібермеді ме?
3. Оларға топ-топ әбабил құстарын жіберді.
4. Құстар, оларға балшықтан күйдіріліп жасалған тастар атты.
5. Осылайша Аллаh оларды топан тәрізді қылды.

"Құрайыш" сұрәci ﴿سورة قريش﴾

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
لِإِلَافِ قُرْيَشٍ ﴿١﴾ إِلَافِهِمْ رِحْلَةَ الشَّتَاءِ وَالصَّيْفِ ﴿٢﴾ فَلَيَعْبُدُوا رَبَّهُمْ
هَذَا الْبَيْتُ ﴿٣﴾ الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوْعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ ﴿٤﴾

Мағынасы:

Ә'узы билләhi минаш-шайттанир-ражим.

Бисмилләэһирирахмааниррахиим

1. Құрайыштың бейбіт келісімі үшін
2. Олардың қысы, жазғы бейбіт көшулері үшін,
3. Олар осы үйдің (Қағбаның) Раббысына құлшылық жасасын!
4. Оларды аштықтан құтқарып тойдырған және қауіп-кательден сенімді қылған Раббыларына ғана құлшылық жасасын!

"Мағун" сұрәci ﴿سورة الماعون﴾

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالدِّينِ ﴿١﴾ فَذَلِكَ الَّذِي يَدْعُ أَهْلَيَّتِهِمْ ﴿٢﴾ وَلَا يَحُضُ
عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِينِ ﴿٣﴾ فَوَيْلٌ لِلْمُمْلَكَاتِ ﴿٤﴾ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ
سَاهُونَ ﴿٥﴾ الَّذِينَ هُمْ يُرَاءُونَ ﴿٦﴾ وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ ﴿٧﴾

Мағынасы:

Ә'узы билләhi минаш-шайттанир-ражим.

Бисмилләәһир-рахмаанир-рахиим

1. Мына дінді жалғанға шығарғандарды көрдің бе?
2. Ол жетімді итеріп қақпайлайды.
3. Мұқтажды тамақтандыруға еш құлықсыз.
4. Намаздарын немқұрайлы оқитындарға қандай өкінішті!
- 5-7. Фибадаттарын көрсетеу үшін жасайды, зекет және басқа да көмектерін аяп бермейді.

"Кәусәр" сүресі

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ ﴿١﴾ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحِرْ ﴿٢﴾ إِنْ شَاءْنَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ ﴿٣﴾

Мағынасы:

Ә'узы билләhi минаш-шайттанир-ражим.

Бисмилләәһир-рахмаанир-рахиим

1. Расында, Біз саған кәусарды бердік.
2. Сен де Раббың үшін намаз оқы және құрбан шал.
3. Расында, сені жамандағаның өзі үрпақсыз қалады.

"Кафирун" сүресі

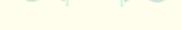
أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ ﴿١﴾ لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ ﴿٢﴾ وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا

أَعْبُدُ ﴿٣﴾ وَلَا أَنَا عَابِدٌ مَا عَبَدْتُمْ ﴿٤﴾ وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ ﴿٥﴾

لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِي دِينِ

Магынасы:

Ә'зу билләhi минаш-шайттанир-ражим.

Бисмилләэһири-рахмаанир-рахиим

1. Былай де: Әй, кәпірлер!
2. Мен сендердің табынғандарына құлшылық жасамаймын.
3. Сендер де менің құлшылық жасағаныма табынбайсындар.
4. Сондай-ақ, мен сендердің табынғандарыңа құлшылық жасаушы емеспін.
5. Сондай-ақ, сендер де менің құлшылық жасағаныма табынушы емессіндер.
6. Олай болса, сендердің діндерің өздеріне, менің дінім өзіме.

"Насыр" сұрекci ﴿سورة النصر﴾

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِذَا جَاءَ نَصْرٌ اللَّهُ وَالْفَتْحُ ﴿١﴾ وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا ﴿٢﴾

فَسَيْخٌ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرُهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَآبًا ﴿٣﴾

Магынасы:

Ә'зу билләhi минаш-шайттанир-ражим.

Бисмилләэһири-рахмаанир-рахиим

- 1-2. Аллаhtың жәрдемі мен жеңісі келіп, адамдардың топтыбымен Аллаhtың дініне кіргенін көрген кезде
3. Раббыңды мақтап дәріпте және Одан жарылқау тіле. Өйткені Ол - тәүуаб, тәубаларды қабыл етуші.

﴿سورة المسد﴾ "Масад" сүресі

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ
 بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 تَبَّأْتِ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّأْتِ
 مَا أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ
 نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ
 وَأَمْرَأُهُ حَمَّالَةُ الْحَاطِبِ
﴿مسد﴾

Магынасы:

Ә'зүз билләһи минаш-шайттанир-ражим.

Бисмилләәһир-рахмаанир-рахиим

1. Эбу Ләһәбтың қолдары қурап қалсын! Қурап қалды да!
2. Оған дүниесі де (мал-мұлкі), істеген істері де пайда бермеді.
3. Ол жалындаған отқа кіреді.
- 4-5. Әйелі де мойнына арқан есілген қүйі осы отқа отын тасиды.

﴿سورة الإخلاص﴾ "Ықылас" сүресі

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ
 بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ
 إِلَهُ الصَّمَدُ
 لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُوَلَّ
 وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُواً أَحَدٌ

Мағынасы:

Ә'узу билләhi минаш-шайттанир-ражим.

Бисмилләэһири-рахмаанир-рахиим

1. Былай де: Аллаh – жалғыз.
2. Аллаh – еш нәрсеге мұктаж емес.
3. Ол тумады да туылмаған.
4. Оған тең келер еш нәрсе жоқ.

"Фалақ" сүресі ﴿سورة الفلق﴾

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ﴿١﴾ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ﴿٢﴾ وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا

وَقَبَ ﴿٣﴾ وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ ﴿٤﴾ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا

حَسَدَ ﴿٥﴾

Мағынасы:

Ә'узу билләhi минаш-шайттанир-ражим.

Бисмилләэһири-рахмаанир-рахиим

1. Таңың Раббының сиынамын.
2. Жаратқан нәрселердің кесірінен.
3. Қаранғылық басқан сәтте түннің кесірінен.
4. Түйіншектерге дем салған дуалаушылардың кесірінен.
5. Һәм қызғаныштан тұла бойын өрт шалған көре алмаушылардың күндеген сәтте кесірінен, - деп айт.

"Нас" сүресі ﴿سورة الناس﴾

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ
 بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ﴿١﴾ مَلِكِ النَّاسِ ﴿٢﴾ إِلَهِ النَّاسِ ﴿٣﴾
 مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿٤﴾ الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ ﴿٥﴾ مِنْ
 الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ ﴿٦﴾

Магынасы:

Ә'зу билләни минаш-шайттанир-ражим.

Бисмилләэһир-рахмаанир-рахииим

1. Адамдардың Раббысына,
2. Адамдардың жалғыз Иесіне,
3. Адамдардың Құдайына сиынамын.
4. Сол бір азғырган шайтанның кесірінен.
5. Ол – адамдардың жүргегіне жаман ой салып азғырады.
6. Ол шайтан жындардан да адамдардан да шығады,- деп айт.

АЯТТАР

Аятул кұрси

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَكِيمُ الْقَيُومُ لَا تَأْخُذُهُ سَنَةٌ وَلَا نُوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا
فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عَنْهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ
وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ
وَلَا يُئْوِدُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ عَلَىٰ الْعَظِيمُ ﴿٢٥٥﴾

Мағынасы:

Ә'зу билләни минаш-шайттанир-ражим.

Бисмилләәһир-рахмаанир-рахиим

Аллаһ, Одан басқа еш тәңір жоқ. Ол - Хай, Қайюм. Ол үйықтамайды да, қалғымайды да. Көктердегі және жердегі барлық нәрселер Соған тән. Кім Оның рұқсатыныз құзырында шапағат ете алады? Жаратқан мақлұқтарының алдында және артында не бар екенін толық біледі. Олар болса, Оның қалағанынан басқа, ілімінен ешбір нәрсені білмейді. Оның күрсісі көктерді және жерді толық қамтиды. Көктер мен жерді қорғау Соған ауыр емес, Ол - аса ұлы, ете жоғары. (*Бақара сүресі, 255 аят*)

"Бақара" сүресінің 285-286 аяттары

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلُّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُلُّهُ
وَرَسُولِهِ لَا نُفَرَّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفرانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ
الْمَصِيرُ ﴿٢٨٥﴾ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا
أَكْسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَلْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِصْرًا
كَمَا حَمَلْنَاهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا
وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿٢٨٦﴾

Мағынасы:

Ә'зу билләни минаш-шайттанир-ражим.

Бисмилләһирип-рахмаанир-рахиим

- 285.** Раббы тарапынан Пайғамбарға не түсірілген болса ол соған иман келтірді, мұміндер де. Олардың барлығы Аллаһқа, періштелерге, кітаптарға, жәнепайғамбарларға иман келтірді. Олар: «Оның пайғамбарларының ешқайсысын бөліп - жармаймыз», «Естідік және бойсұндық. Ya, Раббымыз, Сенен жарылқау тілейміз, қайтып баар жеріміз де – сенің алдың», – деді.
- 286.** Аллаһ кісіге шамасы жетпейтін міндettі жүктемейді. Әркімнің тапқан жақсылығы өзіне пайда, істеген жамандығы да өзіне зиян. «Раббымыз! Егер ұмытсақ не жаңылсақ бізді жауапқа тартпа! Раббымыз! Бізге бұрынғыларға жүктегенің сияқты ауыр жүктеме. Раббымыз, шамамыз келмейтін нәрселерді мойнымызға артпа! Бізді кешір, кемшіліктерімізді жарылқа, бізге кешіріммен қара. Көмекшіміз де, иеміз де Өзіңсің. Кәпір қауымға қарсы бізге Өзің көмектесе гөр!

"Фатх" сұресінің 27-29 аяттары

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لَقَدْ صَدَقَ اللَّهُ رَسُولُهُ الرُّؤْبَا بِالْحَقِّ لَتَدْخُلُ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ

آمِينَ مُحَلِّقِينَ رُءُوسَكُمْ وَمُقْصِرِينَ لَا تَخَافُونَ فَعِلْمٌ مَا لَمْ تَعْلَمُوا فَجَعَلَ مِنْ

دُونِ ذَلِكَ فَتَحًا قَرِيبًا ﴿٢٧﴾ هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِإِنْهَادِي وَدِينِ الْحَقِّ

لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا ﴿٢٨﴾ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ

مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحْمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكُعاً سُجَّداً يَبْغُونَ فَضْلًا مِنْ

اللَّهِ وَرِضُوا نَّاسٍ سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثْرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التُّورَةِ

وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَرَزْعُ أَخْرَجَ شَطَّاهُ فَأَزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سُوقِهِ

يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الدِّينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

مِنْهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾

Мағынасы:

Ә'зу билләни минаш-шайттанир-ражим.

Бисмилләһи-рахмаанир-рахиим

27. Расында Аллаһ, Пайғамбарының түсін хақиқат бойынша тұра шығарды. Аллаһ қаласа, аман-есен әлбетте Мәсжід Харамға шаштарыңды алдырып, не қыскартып бейбіт кіресіндер. Аллаһ сендердің білмеген нәрселерінді білген еді. Сондықтан бұдан өзге бір жақын жеңіс нәсіп етті.
28. Ол Аллаһ, бүкіл діндерге үстем қылу үшін Пайғамбарын тұра жол және хак дінмен жіберген. Бұған қуәлік тұрғысынан Аллаһ жетіп асады.
29. Мұхаммед – Аллаһтың елшісі. Оның жанындағы мүміндер кәпірлерге қарсы қатаң, өз араларында тым

мейірімді. Сен оларды рукуғда, сәждеде, Аллаһтан мәрхамет әрі разылығын тілеп жатқан кейіпте көресің. Олардың жүздерінде сәжде ізі, сәжде жарығы бар. Бұл олардың Тәурат пен Інжілдегі сипаттараты. Бұл бас жарып, сосын қуаттанып, жуандап, өз сабағында тік тұрған егін сияқты. Бұл егіншілерді қуантып, кәпірлерді ызаландырады. Аллаһ олардың ішінен иман келтіріп, ізгі істер істегендерге жарылқау және үлкен сый - сыяптын уәде еткен.

"Хашыр" сүресінің 22-24 аяттары

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَالَمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةُ هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ﴿٢٢﴾

هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَمَّدُ الْعَزِيزُ

الْجَبَارُ الْمُتَكَبَّرُ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشَرِّكُونَ ﴿٢٣﴾ هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ

الْمُصْرِفُ لَهُ الْأَنْسَمَاءُ الْحُسْنَى يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ

﴿٢٤﴾ الْحَكِيمُ

Магынасы:

Ә'узу билләхи минаш-шайттанир-ражим.

Бисмилләх-рахмаанир-рахииим

22. Аллаһ шын тәнір, Одан басқа тәнір жок. Көместі де көрнеуді де біледі. Ол – рахман және рақым.
23. Аллаһ шын тәнір, Одан басқа тәнір жок. Ол – Мәлік, Құддыс, Сәләм, Мұмін, Мұхәймин, Фазиз, Жәббар, Мұтәкаббир. Аллаһ мұшріктердің (серік қосушы) қосқан ортақтарынан пәк және ұлы. Ол Мәлік: әлемнің тек басшысы. Құддыс: барлық кемшіліктерден пәк

және ұлсы. Сәләм: істегендеріне есендік беруші. Мұмін: Сенім беруші, қорғаушы. Мұхәймин: барлық нәрсені қорғап қолдаушы Фазиз: Үстем құдіреттің иесі. Жәббар: Жаратылғандарының халін және істерін түзелтуші, қалауымен оларды басқарушы.

Мұтәкаббир: Ұлылардың ұлсысы.

- 24.** Аллаһ шын тәңір, Хаалиқ (жаратушы), Бәәрии (жоқтан бар етуші), Мусауур (бейнелеуші). Ең көркем есімдер Соған тән. Қоқтердегі және жердегі барлық нәрсе Оны дәріптейді. Ол – Фазиз (өте үстем), Хаким (аса дана).

"Ғашия" сұресінің 17-26 аяттары

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبْلِ كَيْفَ خُلِقَتْ ﴿١٧﴾ وَإِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ رُفِعَتْ
 ﴿١٨﴾ وَإِلَى الْجَهَنَّمِ كَيْفَ نُصِبَتْ ﴿١٩﴾ وَإِلَى الْأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ
 ﴿٢٠﴾ فَذَكَرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكَّرٌ ﴿٢١﴾ لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصِيطِرٍ ﴿٢٢﴾ إِلَّا
 مَنْ تَوَلَّ وَكَفَرَ ﴿٢٣﴾ فَيَعْذِذُهُ اللَّهُ الْعَدَابُ الْأَكْبَرُ ﴿٢٤﴾ إِنَّ إِلَيْنَا يَأْتِيهِمْ
 ﴿٢٥﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابُهُمْ ﴿٢٦﴾

Магынасы:

Ә'узу билләhi минаш-шайттанир-ражим.

Бисмилләэһир-рахмаанир-рахиим

- 17.** Ол, кәпірлер түйе қайтіп жаратылған деп ойланбай ма?
- 18.** Аспан қайтіп көтерілген?

19. Таулар қалай жердің тереңдігін ұстап тұрап қазықтардай тігілген?
20. Жер беті қалай төселіп, өмір сұруғе қолайлы жаратылған?
21. Міне, осылай.. Сенадамдарғанасихаттауды жалғастыр. Негізінде сенің міндеттің-насихат етіп түсіндіру.
22. Сен оларды қинаушы емессің.
23. Бірақ әлдекім бет бұрса және қарсы келсе,
24. Аллаһ та оларды ауыр жазага тартады.
25. Расында, олардың қайтар жері Біз жақ болады.
26. Сөзсіз, олардан есеп алу Бізге тән.

ДҮҒАЛАР

تَقْبِيلُ اللَّهِ مِنْ أَنْكَرِ صَحْلِ الْأَعْمَالِ

«Раббыларың бұйырады: Маган дұға қылыңдар, жауап берейін» - «Мұмін» (Faфыр) сұресі, 40/60.

Дұға – ғибадаттың өзегі мен негізі. (Хадис)

«Дұға» - жалбарыну, шақыру, әлсіздің әлдіге мұн шағуы, тілең тілеу деген мағынаны білдіреді.

Дұға иесі өзінің әлжуаздығы мен дәрменсіздігін, әлсіздігі мен шарасыздығын ерікті түрде мойындап, тілеген тілеуінің қабыл болатындығына шын көнілімен сене отырып, қол жайып жалбарынады. Осылайша адам баласы үлкен үміт етіп көnlі қалаған нәрсесіне қол жеткізу мен қорықкан нәрсесінен қорғайтын берік қамалды пана тұту бақытына ие болады.

Негізі, дұға ету арқылы біздер тілегіміздің орындалуынан бұрын аса қамқор Жаратушымызға деген

құрметіміз бен сенімізді паш етіп, Оның құдіретінің шексіз екендігін мойындаймыз.

Адам баласы көнілін күпті еткен ішкі мұң-мұқтажы мен бүкіл қыжалатын пен десінің тілек-дұғаларын естіп, қабыл алушы бір ғана Аллаһ тағаладан сұрап әрі соның қойғанталағына сай өмір сұру і керек. Аллантағала Құранда «Дұға-тілектерің болмаса раббым сендерге қандай қадір-қасиет берсін?»²⁶ деу арқылы адам баласының құл ретінде күндіз-түні ұлы Иесінен тілеу тілеп, дұға ету арқылы Аллаһ тағала тарағынан үлкен қадір-құрметке ие болатынын айтқан.

Пайғамбарымыз (саллаллаһу аләйхи уә сәлләм): «Нағыз ғибадат дегеніміз, ол – дұға»,²⁷ - дейді.

Дұға жасап, тілек тілеудің басты шарты – шынайы ниет пен риясыз көніл. Дұға еткен кезде оның қабыл болатындығына ешқандай шәк келтірмеу керек. Өйткені біз тілеу тілеп отырған Жаратушы – он сегіз мың ғаламның Иесі болғандықтан Оның құдіреті мен жомарттығында шек жоқ. Адам емес көкірегінде жаны бар шыбын-шіркей, құрт-құмырсқаны да ашқұрсақ қалдырымай ризық-несібесін кең-молынан үлестіруші Аллаһ тағала жер бетіндегі күллі жаратылыс атаулының ардақтысы адам баласының тілек-дұғасын қалайша жерге тастаны?

²⁶ "Фурқан" сұресі, 77

²⁷ Әбу Дауд, Тирмизи

НАМАЗДА ОҚЫЛАТЫН ДҮГАЛАР

Сұхәнәкә

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَ بِحَمْدِكَ وَ تَبَارَكَ اسْمُكَ وَ تَعَالَى جَدُّكَ
 وَ لَا إِلَهَ إِلَّا كُوْنُكَ

Мағынасы:

«Я, Аллаһым! Сені тәсбих етіп (куллі жаратылыс пен нұқсан атаулыдан) пәктеймін. Саған «хамд» айтып, мадақтаймын. Сенің қасиетті есімің аса мұбәрак. Және де сенің ұлылығың аса жоғары. Сенен басқа ешбір құдай жок».

Әттахият

التَّحْيَاتُ لِلَّهِ وَ الصَّلَوَاتُ وَ الطَّيَّبَاتُ * السَّلَامُ عَلَيْكَ أَئُّهَا النَّبِيُّ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ
 بَرَكَاتُهُ * السَّلَامُ عَلَيْنَا وَ عَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ * أَشْهُدُ أَنَّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
 وَ أَشْهُدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ

Мағынасы:

«Барлық дүғалар, мадақтар, тәндік, дүниелік ғибадаттар Аллаһқа лайық. Ей, Пайғамбар! Саған сәлем. Әрі саған Аллаһтың рақымы мен берекеті жаусын! (Ей, Раббымыз!) Сәлем бізге және Аллаһтың салиқалы құлдарына болсын. Мен Аллаһтан өзге ешқандай құдай жоқ екеніне және хазіреті Мұхаммедтің Аллаһтың құлы әрі пайғамбары екеніне күелік етемін».

Аллаңумма салли

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَ عَلَى آلِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَحِيدٌ

Магынасы:

Аллаһ тағалам! Ибраһимге және Ибраһимнің жанұясына салауат еткенің сияқты, Мұхаммедке және Мұхаммадтің жанұясына салауат ет. Расында, Сен - барлық жағынан мақтауға лайықсың әрі даңқың Ұлы.

Аллаңумма барик

اللَّهُمَّ بارِكْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَ عَلَى آلِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَحِيدٌ

Магынасы:

Аллаһ тағалам! Ибраһимге және Ибраһимнің жанұясына берекет бергенің сияқты, Мұхаммедке және Мұхаммадтің жанұясына да берекет бер. Расында, Сен - барлық жағынан мақтауға лайықсың әрі даңқың Ұлы.

Раббана әтина

رَبَّنَا آتَنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَ فِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَ قِنَا عَذَابَ النَّارِ

Магынасы:

Уа, Раббымыз! Бізге бұл дүниеде де жақсылық бер, ақыретте де жақсылық бер және бізді тозақ азабынан сақта!

Құныт дұғалары

اللَّهُمَّ إِنَا نَسْتَعِينُكَ وَنَسْتَغْفِرُكَ وَنَسْتَهْدِيكَ وَنَوْمُنُ بِكَ وَنَتُوبُ إِلَيْكَ وَنَتَوَكَّلُ عَلَيْكَ وَنُشْتَرِي عَلَيْكَ الْخَيْرَ كُلَّهُ نَشْكُرُكَ وَلَا نَكْفُرُكَ وَنَخْلُعُ وَنَتْرُكُ مَنْ يَفْحُرُكَ *

اللَّهُمَّ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَلَكَ نُصَلِّي وَنُسْجُدُ وَإِلَيْكَ نَسْعَى وَنَحْفَدُ نَرْجُوا رَحْمَتَكَ وَنَخْشَى عَذَابَكَ إِنَّ عَذَابَكَ بِالْكُفَّارِ مُلْحٌِّ

Мағынасы:

«Иә, Аллаh тағалам! Біз күмәнсіз сенен жәрдем және кешірім тілең, Сенен тура жол сұраймыз. Саған иман етіп, құнәларымыз үшін Саған тәубе етіп, Саған сүйенеміз. Сені барлық жақсылықтармен мадақтап, зікір етеміз. Бізге берген ырыс-берекене шүкір етеміз. Сені теріске шығармаймыз. Саған қарсы келгендерді теріске шығарып, олармен мұлдем байланысымызды үземіз. Иә, Аллаh тағалам! Біз тек Саған ғана құлшылық етіп, Сен үшін на- маз оқып, Саған сәждे етеміз. Саған лайық құл болып, ризалығыңды алу үшін жігерленіп, қайраттанып алға ұмтыламыз. Рақымдылығыңдан үміттеніп, азабыңдан қорқамыз. Күмәнсіз, азабың кәпірлерге тән».

ӘР ТҮРЛІ ДҮГАЛАР

Әмәнту дұғасы

آمَنْتُ بِاللَّهِ وَ مَلَائِكَتِهِ وَ كُتُبِهِ وَ رُسُلِهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ وَ بِالْقَدْرِ خَيْرٍ وَ شَرٍ
مِنَ اللَّهِ تَعَالَى وَ الْبَعْثُ بَعْدَ الْمَوْتِ حَقٌّ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَشْهَدُ أَنَّ
مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ.

Магынасы:

Аллаһқа және періштегеріне, кітаптарына, пайғамбарларына, қиямет күніне, тағдырға, жақсылық және жамандықтың Аллаһ тағаладан екендігіне және өлгеннен кейін қайта тірілудің хақ екендігіне иман келтірдім. Аллаһтан басқа құдайдың жоқтығына және Мұхаммед (саллаллау алейхи уә сәлләм) Оның құлы әрі елшісі екендігіне қуәлік етемін.

Азан дұғасы

اللَّهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدُّعَوَةِ التَّامَّةِ وَ الصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ
وَأَبْعِنْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتُهُ

Магынасы:

«Іә Аллаһ тағалам! Мына толық азан мен оқылатын намаздың Раббы! Хазіреті Мұхаммедке арқау болуды, ерен ерекшелікті және жоғары дәрежені бер! Және де оны өзің уәде еткен «Махмуд шыңына» жеткіз. Сенің өзің берген уәденді орындайтыныңа ешқандай күмән жок».

Tәүбе намазы дұғасы

اللَّهُمَّ إِنِّي أَتُوبُ إِلَيْكَ مِنْهَا لَا أُرْجِعُ إِلَيْهَا أَبْدًا
 اللَّهُمَّ مَغْفِرَتُكَ أَوْسَعُ مِنْ دُنُوِّي وَ رَحْمَتُكَ أَرْجَى عِنْدِي مِنْ عَمَلِي (۳)

Мағынасы:

Иә, Аллаһ тағалам! Күнәларымнан Саған бет бұрып Саған тәубе етемін. Мен енді оған еш қайта бұрылмаймын. Иә, Аллаһ тағалам! Сенің кешірімің менің күнәларымнан ауқымды және Сенің шексіз мейірімің менім іс әрекетімнің жанында өте арыдағы үміт қайнары. (3 рет)

Tіл - көз тигенге оқылатын дұға

بِسْمِ اللَّهِ، اللَّهُمَّ أَذْهِبْ حَرَّةً وَ بَرْدَةً وَ وَصَبَّةً، قُمْ بِاذْنِ اللَّهِ

Мағынасы:

Аллаһтың есімімен. Аллаһым, бұны ыстығы мен сүғынан және ауруынан арылта гөр. Артынша ауруға «кум би изниллаһ (Аллаһтың рұқсатымен тұр)» делінеді.

Бала туылғанда оқылатын дұға

أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ وَ هَامَّةٍ وَ مِنْ كُلِّ عَيْنٍ لَاءَةٍ

Мағынасы:

Әр түрлі шайтан мен улы жәндіктен, барлық жаман көздердің Аллаһтың толық сөздеріне (көркем есімдеріне, сипаттарына және Кітабының аяттарына) сыйынамын.

Aуруга оқылатын дұға

اللَّهُمَّ رَبُّ النَّاسِ اذْهِبْ إِلَيْنَا شَفَاءً إِلَّا شِفَاؤُكَ
شِفَاءً لَا يُعَادُ سَقَمًا

Магынасы:

Я, Аллаh тағал! Сен бүкіл адамдардың Раббысысың. Бұны қайғысынан арылтып шипа бере гөр. Шипа беруші Сенсің. Сенен басқа шипа беретін жоқ. Бұған ешқандай ауру бермейтіндеги шипа бере гөр!

Дастархан дұғасы

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنَا وَسَقَانَا وَجَعَنَا مِنْ الْمُسْلِمِينَ،
اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيهِ وَأَطْعِمْنَا خَيْرًا مِنْهُ

Магынасы:

Бізге жегізген, ішкізген және мұсылман ретінде шарапаттандырған Аллаhқа мақтау болсын.

Аллаh тағалам! Бұл тағамды бізге берекетті қыл және бұдан да жақсысы нәсіп ете гөр.

Ұйқыдан ояңғанда оқылатын дұға

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي عَافَانِي فِي جَسَدِي وَرَدَ عَلَيَّ رُحْسِي وَأَذَنَ لِي بِذِكْرِهِ

Магынасы:

Тәнімді сауықтырған, рухымды қайтарған, әрі Өзін еске алуға мүмкіндік берген Аллаh Тағалаға мақтау-мадақ болсын.

Қолданылған әдебиеттер

1. Аттыйя Қабиль Наср, Файятуль-Мурид фи илмит-тәжуид, Мыср, Дар әт-Тәқуа баспасы.
2. Мухаммад Ахмад Муаббад, аль-Мулаххас аль-Муфид фи илмит-тәжуид, "Дар әс-Сәләм" баспасы, 2007.
3. Абдулла Жолдас, Абдуссамад Махат, Тәжуид оку-әдістемелік құралы, "Өнер" баспасы 2002.
4. Оңғаров Ершат Ағыбайұлы, Мұхтасар Тәжуид, Алматы, 2009.
5. Мұғалім Сәни
6. Халифа Алтай, Құран Кәрім қазақша мәғынасы және түсінігі, Сауд Арабиясы, 1991 Али Хайдар,
7. Фалымбек Максұтбекұлы Тобашев, Құран әліппесі және тәжуид қағидалары, Алматы, "Көкжиек" баспасы, 2008.

МАЗМУНЫ

Алғы сөз.....	3
Кіріспе	5

1-БӨЛІМ. АРАБ ТІЛІ ӘЛІППЕСІ

1. Харакаттар мен сукун (дыбыс белгілері)	13
2. Мәдд әріптері	33
3. Һәмзә (ء)	37
4. Уасл һәмзә	38
5. Тә мәрбута	40
6. Әл артиклі (ال)	41

2-БӨЛІМ. ТӘЖУИД ЕРЕЖЕЛЕРІ

Сукунды нун және тәнуинге қатысты ережелер (ن - - -)	43
Сукунды мим-нің ережелері	50
Шәддәлы нун (ڻ) және мим (ڻ) әріптерінің оқылулары	51
Мутәмәсиләйни сағир, мутәжәнисәйни сағир, мутәкарибәйни сағир	52
Қалқала әріптері	54
Тәфхим және тәркіқ әріптері	55
Кейде жуан, кейде жіңішке айтылатын әріптер	56
Мәдд	61
«Іә» әл-Кинәйә (ه - ه)	63
Уақф (الوقف)	71
Сәждे аяттары	73
Сәкта (السکنة)	76
Имәлә (الإمالة)	77

ҚЫСҚА СҮРЕЛЕР, АЯТТАР МЕН ДҮҒАЛАР

Қысқа сүрелер	78
Аяттар	88
Дүғалар	94
Намазда оқылатын дүғалар	96
Әр түрлі дүғалар	99
Қолданылған әдебиеттер	102

Еркебұлан ҰБРАЙЫМҰЛЫ
Нұрлан САЙЛАУҰЛЫ

ҚҰРАН Оқып-үйренейік!

Редакторы: Құдайберді Бағашар
Көркемдеуші дизайнер: Бекболат Алтынбекұлы